УТВЪРЖДАВАМ:

КАЛИН СТОЯНОВ:

МИНИСТЪР НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

Дата: 07.06.2024г.

БОЯН МАГДАЛИНЧЕВ:

ПРЕДСТАВЛЯВАЩ ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

Дата: 26.07.2024г.

И.Ф. БОРИСЛАВ САРАФОВ:

ГЛАВЕН ПРОКУРОР НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Дата: 13.06.2024

Д-Р ТЕОДОРА ИВАНОВА:

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Дата: 17.05.2024г.

ВЕСЕЛИН КОЖУХАРОВ:

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР НА АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Дата: 23.05.24г.

МЕТОДИКА ЗА ПОЛЗВАНЕ И РАБОТА В СПЕЦИАЛНО ОБОСОБЕНИ ПОМЕЩЕНИЯ „СИНИ СТАИ“ ЗА ИЗСЛУШВАНЕ НА ДЕЦА И ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТИ

София, 2024

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ДАК	Допълваща и алтернативна комуникация
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ДЦЗП	Детски център за застъпничество и подкрепа
ЗЗДет	Закона за закрила на детето
ЗИНЗС	Закон за изпълнение на наказанията и задържане под стража
ЗПФКПП	Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадалите от престъпления
ЗСУ	Закон за социалните услуги
ИДПС	Инспектор Детска педагогическа стая
КМ	Координационен механизъм
КСУДС	Комплекс за социални услуги за деца и семейства
КЦ	Кризисен център
МКБППМН	Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
НК	Наказателен кодекс
НПК	Наказателно-процесуален кодекс
ОЕПГ	Областен екип по приемна грижа
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ППЗЗД	Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето
РУ	Районно управление

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ ... 2

УВОД ... 5

I. ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ ... 8

II. ПРАВНА РАМКА – МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ И НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ... 10

III. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ ... 12

IV. ПРИНЦИПИ ... 14

V. ЦЕЛИ ... 15

VI. МЕЖДУИНСТИТУЦИОНАЛНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ... 16

VII. ДРУЖЕЛЮБНО/ ПРИЯТЕЛСКО КЪМ ДЕТЕТО ПРАВОСЪДИЕ ... 22

VIII. ИЗСЛУШВАНЕ И РАЗПИТ – СЪЩНОСТ И РАЗЛИКИ ... 22

IX. ПРИМЕРНИ СТАНДАРТИ /ИЗИСКВАНИЯ/ КЪМ СРЕДАТА /ПОМЕЩЕНИЕТО ЗА ИЗСЛУШВАНЕ/ ... 23

СТАНДАРТ 1: ***Специализираните помещения за изслушване са в сгради, осигуряващи дружелюбно посрещане на детето*** ... 23

СТАНДАРТ 2: ***Специализираното помещение осигурява условия за избягване на директния достъп на извършителя до пострадалото дете*** ... 23

СТАНДАРТ 3: ***Към специализираното помещение са осигурени комплекс от услуги, подкрепящи детето и родителите като част от дружелюбното правосъдие*** ... 23

СТАНДАРТ 4: ***Професионална компетентност на специалистите, провеждащи разпита*** ... 24

СТАНДАРТ 5: ***Техническа изправност на системата за аудио и видеозапис*** ... 24

СТАНДАРТ 6: ***Стаята, в която се изслушва детето, е предназначена и приспособена специално за провеждане на разпит или изслушване на дете*** ... 25

X. РЕД ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА СПЕЦИАЛНО ОБОСОБЕНИТЕ ПОМЕЩЕНИЯ /СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПОМЕЩЕНИЯ/ ... 26

1. При специализирано помещение, разположено в социална услуга ... 26

2. При специализирано помещение, разположено в институция – съд, прокуратура, следствие, структура на МВР, община ... 26

3. Подготвителни действия ... 27

XI. КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ, ИЗВЪРШВАЩИ ИЗСЛУШВАНЕТО И РАЗПИТА НА ДЕЦА (ОБУЧЕНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА ИЗСЛУШВАНЕ И РАЗПИТ НА ДЕТЕ) ... 27

XII. ГАРАНТИРАНЕ НА НАЙ-ДОБРИЯ ИНТЕРЕС НА ДЕТЕТО ... 28

XIII. ИЗСЛУШВАНЕ НА ДЕТЕ – ЕТИЧНИ НОРМИ И ПРИНЦИПИ ... 29

1. Възможности и случаи, при които се извършва изслушване ... 29

2. Рискове от и при изслушване на дете ... 30

3. Цели на изслушването ... 30

4. Предварителна оценка ... 30

5. Конфиденциалност на изслушването 31

6. Провеждане на изслушването/ интервюирането 31

7. Подготовка на изслушването 31

8. Същинска работа 31

8.1. Начало на изслушването – Посрещане на детето, опознаване и информиране 31

8.2. Работен етап при провеждане на изслушването 32

8.3. Приключване на изслушването 32

9. **Продължение на работата по случая на детето в междуинституционален екип до отпадане на рисковете.** 32

XIV. РАЗПИТ НА ДЕТЕ 32

1. Разпит на дете, жертва или свидетел на престъпление или насилие 33

2. Разпит на дете, за което може да се направи обосновано предположение, че е извършило престъпление (заподозряно за извършване на престъпление) 35

XV. ПРАКТИЧЕСКИ НАРЪЧНИК /ПРАКТИЧЕСКО ПРОВЕЖДАНЕ/ 36

XVI. ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА СИНИТЕ СТАИ – ПРИМЕРЕН МОДЕЛ ЗА ЗОНИРАНЕ /линк към интерактивна карта/ 38

https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1GPdhdHGj_IaXT6QWAOZjJiFy-k8ufS4&ll=42.810436402328364%2C23.524933146954062&z=10 38

XVII. МОНИТОРИНГ 38

XVIII. ПРИМЕРНА РАБОТНА ДОКУМЕНТАЦИЯ 39

ПРИЛОЖЕНИЯ 39

УВОД

Защо са необходими?

С какви ресурси разполагаме - Кратка история на възникването и работата на специализираните помещения и основни идеи на дружелюбното към детето правосъдие[1]

Към 2023 г. в България има 70 специализирани помещения за разпит или изслушване на деца, участници в правни процедури. От страна на Държавната агенция за закрила на детето започва процес по картографиране на местонахождението на тези специализирани помещения, на база на получена информация от съдилищата в страната, Върховна прокуратура, общините, МВР и неправителствения сектор. Това от своя страна дава възможност да се направят предложения за разкриване на такъв вид специализирано помещение в области, в които няма обособени такива, а от друга страна улеснява достъпа до информация на професионалистите относно изградените такива помещения.

Първото помещение е разкрито през 2008 г. в КСУДС в гр. Пазарджик, през 2009 г. са открити още три – в КСУДС гр. Шумен, Институт по психология – МВР и СДВР в София. Последва изграждане на такива помещения благодарение на проекти на Министерство на правосъдието, на Сдружение „Институт по социални дейности и практики", на УНИЦЕФ, както и по инициатива на кметове на общини.

По проект „Укрепване на правния и институционалния капацитет на съдебната система в сферата на правосъдието за деца" по Българо-швейцарската програма към Министерството на правосъдието са изградени и оборудвани 12 помещения за щадящо изслушване на малолетни и непълнолетни по граждански и наказателни производства - т.нар. "сини стаи" във Варна, Плевен, Козлодуй, Враца, Хасково, Смолян, Добрич, Разград, Силистра, Кърджали, Търговище и Ловеч. Също така по проекта, през обучения са преминават съдии, прокурори, полицейски служители и социални работници от страната (вкл. и с межд. лектори). Обученията включват специализираните теоретични и практически модули по отношение правата на децата да бъдат изслушани, техники за изслушване, организацията на полицейските звена, специализирани в проблемите на децата, сътрудничеството между полицията и съдебната система и т.н. Част от магистратите преминават и през курс за обучители, така че да могат да предават на свои колеги наученото от лекторите от Международния институт за правата на детето от Сион.

Едновременно с откриването на стаите започват и обучения на междуинституционални екипи от представители на МВР, прокуратура, съд, отдели за закрила на детето, доставчици на социални услуги, здравни специалисти.[2]

---

[1] Насоки на СЕ за дружелюбно към детето правосъдие, 2010 г.

[2] Обучения са провеждани от 2008 г. в рамките на проекти, в рамките на продължаващо обучение в ИСДП, Националния институт по правосъдие (НИП), Академията на МВР. По същото време стартират и специализирани обучения за интервюиране на дете, жертва или свидетел на престъпление за целите на разпита. Такива обучения се провеждат и сега. През 2022 г. се създаде професионална общност „Правосъдие за деца", в рамките на проект на НИП, където участват представители на Съд, Прокуратура, МВР, МП, АСП, АКСУ, УНИЦЕФ, БЦНП, ИСДП и други, където една от основните теми е реализиране на между институционални обучения на екипи на терен.
В периода 2016-2018 г. е реализиран Проект „Разкажи ми историята - развитие на екипи от експерти за междуинституционално сътрудничество при случаи на деца – жертви или в риск от насилие", реализиран от НИП-МВР в сътрудничество с НПО, в който основните обучителни дейности, които са реализирани са: 27 обучения за повишаване на професионалните познания на служители от МВР и Агенция „Социално подпомагане" за работа с деца; 10 тренинга за повишаване груповата ефективност и взаимодействие между експертите в екипите от Координационния механизъм, работещи по случаи с деца – жертви на насилие (с експерти от МВР, АСП, прокуратура, съд).

Какъв е проблемът, на какви нужди отговоря?

Опитът илюстрира практиката за много предварителни изслушвания и разпити на децата, жертви на насилие: от ОЗД при проучване на сигнала, от разследващ полицай, от съдебен лекар, в досъдебното производство и от съдия в съдебното производство. В международен и национален план има данни, които по безспорен начин доказват, че многото разпити водят до вторична виктимизация на детето и изкривяване на информацията, която не е надеждна за съда за вземане на справедливо решение спрямо извършителя.

Важно е и къде се провежда разпитът, каква е средата, сградата, институцията – социална услуга, полиция или съд, помещенията, доколко те са адаптирани и дружелюбни към децата, доколко предразполагат детето и понижават неговата тревожност или допълнително го стресират.

Друг въпрос от съществена важност е доколко провеждащите разпита са запознати с Европейските директиви и по-конкретно с Директива 2012/29 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защита на жертвите на престъпления, доколко са специално подготвени, обучени и по какви методики/ протокол за разпит на деца, особено на деца, жертви на сексуални престъпления, което рефлектира върху нагласите и отношението към детето като жертва. В резултат от неподготвеността на специалистите честа нагласа е, че децата лъжат и си измислят; провеждат се разпити в присъствието на обвиняемия, по време на който често се злоупотребява емоционално с детето, налице е възможност да бъде сплашено; недостигът на доброто взаимодействие между институциите, създава висок риск от продължаване на престъплението, от манипулиране на децата, свидетелите и др.

Работата на полицейските служители и експертите с деца, пострадали от престъпления и най-вече с пострадали от насилие, в това число и сексуално, изисква специфични знания и умения, свързани с процесите на възрастовото развитие и измененията, настъпващи в психиката и социалното поведение на детето, които да им осигурят ефективни резултати при разкриване на престъпления от този тип. Ако разследващите органи нямат необходимата специфична подготовка за работа с деца, ако не познават добре възможните реакции на жертвите на насилие, ако не им съчувстват, ако не спазват етичните принципи при работа с жертвите на насилие и не реагират адекватно в конкретните случаи, не биха постигнали максималния ефект в работата си. Разследващите органи трябва да определят мястото и подходящата обстановка (неутрална, безопасна, приятелска, без шум, без дразнители), в която да проведат разпита на детето. Такова помещение може да бъде приспособено в полицията, в училище или в болнично заведение. Колкото по-малко хора присъстват по време на разпита, разговора с детето, толкова по-добре. Добре е на разпита да присъства и специалист от пола на детето-жертва.

Въпросът за сините стаи е част от по-голямата тема за изслушването на децата въобще и нагласите за това. Както вече бе споменато по-горе, изслушването на децата винаги зависи до голяма степен от преценката на съда. Законът за закрила на детето предвижда, че във всяко административно или съдебно производство, по което се засягат права или интереси на дете, то задължително се изслушва, ако е навършило 10-годишна възраст. Съответно, ако детето не

е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано в зависимост от степента на неговото развитие като съдът мотивира решението си за изслушване.[3]

Настоящата методика е част от управлението на случай за дете в риск от отдел „Закрила на детето“ към дирекция „Социално подпомагане“, включително при прилагането на Координационния механизъм при насилие. След приключване на действията по изслушване или разпит на дете в щадяща среда, следва социалната работа да продължи с планиране на адекватни мерки за подкрепа на детето. Методиката дава яснота за служителите на отделите „Закрила на детето“ за правната рамка на институции и правната рамка на правата на детето, които трябва да се познават и спазват от професионалистите.

От своя страна използването на специализираните помещения за разпит на деца подпомага развитието на наказателния процес.

Защо сега правим тази методика за сините стаи ?

Съществува много разнообразна практика, която се нуждае от взаимен обмен и също така от минимални общи стандарти за подкрепа на децата, участници в правните процедури.

В изпълнение на мярка 2.2. на Оперативна цел 2 „Гарантиране правата на децата, жертви на насилие и децата, правонарушители по отношение на справедливо, законосъобразно и щадящо отношение в рамките на административни, граждански и наказателни производства“ към Стратегическа цел III „Ефективна реакция и разследване на случаите на насилие и експлоатация“ от Плана за действие за изпълнение на Националната програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2023 – 2024 г.), приет с Решение №51 от 23.01.2023 г. на Министерския съвет, междуинституционална работна група следва да разработи методика за ползване и работа в специално обособени помещения („сини стаи“) за щадящо изслушване/разпит на деца.

Защитата на правата на децата е един от основните приоритети в Р България. Въпреки че съществуват редица правни инструменти на международно, европейско и национално равнище, все още се наблюдават пропуски, както в законодателството, така и в практиката, и професионалистите, които работят с деца, се нуждаят от насоки.

Специализираното помещение „Синя стая“ за изслушване на деца гарантира най-добрият интерес и правата на децата жертви или свидетели на насилие, участващи в правни процедури. В него се извършва подготовката на детето, включваща информирането му за неговите права, предстоящите процедури и намаляване на психологическото напрежение от разпита пред съдия.

Тази методика има за цел и да ограничи броя на разпитите, също и на изслушванията. Това, което виктимизира детето е многократното питане за едно и също нещо, което се отразява и на надеждността на показанията му.

---

[3] Изследване на Български център за нестопанско право „Възможно ли е да бъде щадящо правосъдието за деца в България““. Докладът представя резултатите от изследване за правото на детето на индивидуална оценка в наказателните дела в България, както в качеството му на жертва, така и на заподозрян или обвиняем за престъпление. Докладът обхваща и свързаните права, включително спазването на най-добрия интерес на детето и правото му на изслушване. Изследването е проведено в периода септември 2020 – януари 2021 като част от проект, съфинансиран от ЕС "Щадящо правосъдие за деца: Разработване на концепция за социални съдебни практики".

I. ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ

„Виктимизация“ - процес или краен резултат на превръщане на личността в жертва от престъпно посегателство.

„Първичната виктимизация“ - взаимодействието, което се осъществява между жертвата и престъплението по време на самото престъпление и последствията от него.

„Повторна виктимизация“ - означава ситуация, в която едно и също лице страда от повече от един престъпен инцидент в течение на определен период от време.

„Вторична виктимизация“ означава виктимизация, която не се случва като пряк резултат от престъпното деяние, а се реализира чрез реакцията на институциите и близките до жертвата лица.

„Свидетел“ всяко лице, което е възприело факти и обстоятелства от значение за предмета на доказване по делото и което може да ги възпроизведе.

„Пострадал“ лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението.

„Обвиняем“ е лицето, което е привлечено в това качество за престъпление при условията и по реда, предвидени в НПК.

„Домашно насилие“ - всеки акт на физическо, сексуално, психическо или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство или в интимна връзка. За психическо насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие. Описаните актове може да се извършват чрез действие или бездействие.

„Жертва“ означава физическо лице, което е претърпяло увреждане, включително телесно или душевно, емоционално страдание или имуществена загуба, причинени от действия или бездействия в нарушение на наказателното право на държава-членка. Терминът „жертва“ обхваща също, когато е уместно, роднини или правоприемници на жертвата.

„Дете“ е всяко лице, ненавършило 18 години.

„Дете в риск“ е дете:

- чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството му;
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

„Синя стая“ представлява специално приспособено помещение за провеждане на разпити и изслушване на деца от обучени специалисти. Състои се от две помещения, помещение за изслушване на детето, в което се намират детето и специалист, обучен да опосредява разпити/изслушвания в синя стая, който му задава въпросите и помещение, в което са останалите участници в процеса (водещият разследването, съдията, пред който се извършва разпита в досъдебното производство, съдията по делото, обвиняемият (подсъдимият) и неговият защитник, вещи лица, представители на системата за закрила, родители и др.). Тези две помещения може да са разделени от венецианско огледало, могат и да бъдат отделни помещения. Между тях има аудио и видеовръзка, които позволяват да се задават въпроси, чрез

специалиста в помещението с детето, да се вижда и чува детето, което отговаря на въпросите. Стаите са оборудвани и с техническа възможност за видеозапис на разпита, така че да не се налага детето да бъде питано за едно и също нещо много пъти.

„Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване.

„Пренебрегване“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

„Допълващата и алтернативна комуникация (ДАК)“ включва всички технологии, методи и подходи, които заменят или подпомагат експресивната реч – говорима или писмена – при деца с комплексни комуникативни потребности (ККП). Децата с ККП не могат да се изразяват пълноценно без средства за ДАК, защото имат нарушена или липсваща функционална реч.[4]

---

[4] Подробна информация за ДАК може да бъде получена от Христова & Гринберг (2021, 2022).

Тези средства за ДАК включват специализиран софтуер за ранна интервенция и развитие на базови когнитивни умения, комуникация и обучение чрез символи и текст, улеснен достъп до компютър, използване на синтезирана реч, която замества естествената реч, и управление на средата.

Софтуер за диагностика с проследяване на погледа **(Eye tracking)** се използва с устройство за контрол с поглед. Софтуерът позволява да се регистрира къде на екрана се задържа погледът и за колко време, докато потребителят разглежда изображения, чете текстове или изпълнява друга задача.

Използва се при деца с нарушения на експресивната реч и фината моторика, когато не са възможни посочване и/или устен отговор.

Система за стимулиране на слуховата преработка е музикален метод, базиран на звуковото възприятие, който въздейства на мозъчната дейност като стимулация, с цел подобряване на успеваемостта в дейностите от ежедневието. Програмата се прилага при: деца и възрастни с проблеми на слуховата преработка, хиперактивност и дефицит на вниманието, аутистичен спектър, езикови и комуникативни нарушения, обучителни затруднения /дислексия/.

Brain Gym® включва серии специализирани движения, които ефективно интегрират лявото и дясното мозъчни полукълба. Движенията са създадени, за да активират различни когнитивни и комуникативни функции.

TEACCH е съкращение от "Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children" - "Третиране и обучение на аутистични и сходни комуникационно увредени деца". Подходът TEACCH е многостранен подход за разбиране на децата с аутизъм и осигуряване на индивидуалната подкрепа, от която те се нуждаят. Предимствата на подхода TEACCH са, че той намалява зрителните и слуховите дразнители, подобрява качествата на вниманието, усилва визуалната стимулация, предлага ни ясни граници – както физически, така и визуални, повишава разбирането за света около тях, подобрява успешността им, понижава тревожността, следят картинките и знаят какво следва.

Типични системи за ДАК - комуникационни табла, снимки, системи „P.E.C.S." и „Макатон" за обучаване чрез картини, албуми, графични символи, емотикони, система „SMOG", пиктограми ARASAAC с изработен комуникационен бележник по метода PODD, приложение Cboard, интерактивни комуникационни тетрадки, дидактични и лингвистични материали, специализирана глина и др.

II. ПРАВНА РАМКА – МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ И НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

- Конвенция за правата на детето, приета от ОС на ООН на 20.11.1989 г., ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г. - ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г., обн., ДВ, бр. 55 от 12.07.1991 г., в сила от 3.07.1991 г.;[5]
- Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография, ратифициран със закон, приет от 39-о Народно събрание на 31.10.2001 г. - ДВ, бр. 97 от 13.11.2001 г., издаден от Министерството на външните работи, обн., ДВ, бр. 28 от 19.03.2002 г., в сила от 18.01.2002 г.;[6]
- Конвенцията на Съвета на Европа за закрила на децата от сексуална експлоатация и сексуално насилие, ратифицирана със закон, приет от 41-ото Народно събрание на 2.11.2011 г. - ДВ, бр. 90 от 2011 г., в сила за Република България от 1.04.2012 г.;
- Конвенция за престъпления в кибернетичното пространство, приета на 109-то заседание на Комитета на министрите на Съвета на Европа и открита за подписване в Будапеща на 23 ноември 2001 г. Ратифицирана със закон, приет от 39-то НС на 1.04.2005 г. - ДВ, бр. 29 от 5.04.2005 г. Издадена от Министерството на правосъдието, обн., ДВ, бр. 76 от 15.09.2006 г., в сила за Република България от 1.08.2005 г.;
- Конвенция на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, ратифицирана със закон, приет от 40-то НС на 7.03.2007 г. - ДВ, бр. 24 от 20.03.2007 г. Издадена от Министерството на правосъдието, обн., ДВ, бр. 63 от 3.08.2007 г., в сила за Република България от 1.02.2008 г. - попр., бр. 101 от 25.11.2008 г.;
- Насоки на Комитета на министрите на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето, приети от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 17 ноември 2010 г.;
- Насоки на генералния секретар на ООН: подход на ООН към правосъдието за деца (2008 г.);
- Насоки на ООН относно правораздаването по въпроси, свързани с деца, които са жертви и свидетели на престъпления (ECOSOC Res 2005/20, 2005 г.);
- Общ коментар 12 (2009) на Комитета на ООН по правата на детето „Правото на детето на изслушване";

---

[5] Чл. 3, т. 1. висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са пред приети от обществени или частни институции за социално подпомагане, от съдилищата, административните или законодателните органи.
Чл. 12, т. 1. Държавите – страни по конвенцията, осигуряват на детето, което може да формира свои собствени възгледи, правото да изразява тези възгледи свободно по всички въпроси, отнасящи се до него, като на тях следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето. т. 2. За тази цел на детето е предоставена по-специално възможност да бъде изслушвано при всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него, или пряко, или чрез представител или съответен орган по начин, съответстващ на процедурните правила на националното законодателство.

[6] Чл. 8, т. 1. Държавите страни приемат подходящи мерки, за да защитят правата и интересите на деца - жертви на практики, забранени по този протокол, на всички фази на наказателното производство и в частност чрез: а) признаване уязвимостта на децата жертва и приемане на процедури за признаване на техните специални потребности, включително като свидетели; б) уведомяване на децата жертви за техните права, тяхната роля и обхвата, протичането и развитието на производството и за хода на техните дела; в) осигуряване на възможност възгледите, нуждите и потребностите на деца жертви да бъдат представени и обсъдени в производството, когато техните лични интереси са засегнати, по начин, който съответства на процедурните правила на националното законодателство; г) осигуряване на подходящо обслужване на деца жертви по време на наказателния процес; д) запазване по подходящ начин на тайната и самоличността на деца жертви и предприемане на мерки в съответствие с националното законодателство, за да се предотврати нежелателното разпространение на информация, която може да доведе до разкриване на самоличността на деца жертви; е) осигуряване, в подходящи случаи, безопасността на децата жертви, както и на техните семейства и свидетели от заплахи и отмъщение; ж) избягване на ненужно закъснение при разглеждане на делата и изпълнение на заповеди или решения, присъждащи компенсации за деца жертви.

- Общ коментар 13 (2011) на Комитета на ООН по правата на детето „Правото на детето на свобода от всички форми на насилие“;
- Общ коментар 14 (2013) на Комитета на ООН по правата на детето „Най-добрия интерес на детето – първостепенно съображение“;
- Общ коментар 24 (2019) на Комитета по правата на детето „Правата на децата в системата за правосъдие за деца“;
- Предложения и препоръки на Комитета по правата на детето към България от 2008 г.;
- Насоки на Комитета на министрите на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето, приети от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 17 ноември 2010 г. и обяснителен меморандум https://coraminternational.org/wp-content/uploads/Guidelines_BG.pdf
- Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография и за замяна на Рамково решение 2004/68/ПВР на Съвета;
- Директива 2012/29/ЕС от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления;
- Директива (ЕС) 2016/800 относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство;
- Закон за закрила на детето. В раздел „Участие в процедури” се излагат подробно изискванията за изслушването на детето в административно или съдебно производство, при което се засягат негови права или интереси. Важно е преди изслушването на детето да бъде осигурена необходимата информация, която да му помогне да формира мнението си и то да бъде уведомено за евентуалните последици от неговото решение. Следва да му бъде осигурена подходяща обстановка за изслушване, съобразено с неговата възраст и в присъствието на социален работник от дирекция „Социално подпомагане”, родител или настойник, а при необходимост и на друг експерт. Детето има право на правна помощ и жалба във всички производства, засягащи неговите права и интереси.[7]
- Закон за Министерство на вътрешните работи;
- Инструкция №I3-1711 за оборудването на помещенията за настаняване на задържаните лица в структурите на Министерството на вътрешните работи и реда в тях;
- Наказателно-процесуалният кодекс определя реда, по който се извършва наказателното производство;[8]

---

[7] Чл. 2. Дете по смисъла на този закон е всяко физическо лице до навършването на 18 години.

Чл. 3. Закрилата на детето се основава на следните принципи: 1. зачитане и уважение на личността на детето; 3. осигуряване най-добрия интерес на детето; 4. специална закрила на дете в риск; 5. насърчаване на доброволното участие в дейностите по закрилата на детето; 6. подбор на лицата, пряко ангажирани в дейностите по закрила на детето, съобразно техните личностни и социални качества и грижа за тяхната професионална квалификация; 8. незабавност на действията по закрила на детето; 9. грижа в съответствие с потребностите на детето;

Чл. 15. (1) Във всяко административно или съдебно производство, по което се засягат права или интереси на дете, то задължително се изслушва, ако е навършило 10-годишна възраст, освен ако това би навредило на неговите интереси. (2) Когато детето не е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано в зависимост от степента на неговото развитие. Решението за изслушване се мотивира. (3) Преди изслушването на детето съдът или административният орган трябва: 1. да осигури необходимата информация, която да му помогне да формира мнението си; 2. да го уведоми за евентуалните последици от неговите желания, от поддържаното от него мнение, както и за всяко решение на съдебния или административен орган.

Чл. 21. (1) По този закон дирекция "Социално подпомагане": 5. предоставя информация за предлаганите услуги и оказва съдействие и помощ на семействата и родителите на нуждаещите се деца;

Чл. 36г. (1) За осигуряване на защита на дете в риск или жертва на насилие или експлоатация дирекция "Социално подпомагане" създава мултидисциплинарен екип, членовете на който работят заедно до приключване на случая и който разработва план за действие за защита на детето или за предотвратяване на насилието.

[8] Чл. 75. В досъдебното производство пострадалият има следните права: да бъде уведомен за правата си в наказателното производство; да получи защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъде информиран за хода на наказателното производство; да участва в

- Наказателен кодекс;
- Закона за защита от домашното насилие;
- Закон за съдебната власт;
- Закон за социалните услуги;
- Семеен кодекс;
- Закон за защита от дискриминация;[9]
- Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления

III. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Само интегрирана/интегрираща система за закрила на детето може да отговори на нуждите на едно дете в риск, доколкото необходимите отговори надхвърлят възможностите само на една система – здравна, образователна, социална, правосъдна и пр. и изискват от тях да работят заедно. Поставянето на най-добрия интерес на детето, когато то е жертва на насилие и/или на престъпление, в основата на взаимодействието между различните сектори и системи

производството съгласно установеното в този кодекс; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство; да има повереник; да получи писмен превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, ако не владее български език. Искания, бележки, възражения, както и обжалване на актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис. (2) Органът, който образува досъдебното производство, уведомява незабавно пострадалия за това, ако той е посочил адрес за призоваване в страната или електронен адрес. (3) Правата на пострадалия възникват, ако той изрично поиска да участва в досъдебното производство и посочи адрес в страната за призоваване и уведомяване за хода на производството. При изрично съгласие на пострадалия, което може да бъде оттеглено по всяко време, призоваването и уведомяването може да се извърши и на посочен от него електронен адрес.

Чл. 101. (1) Когато интересите на малолетния или непълнолетния пострадал и неговия родител, настойник или попечител са противоречиви, съответният орган му назначава особен представител - адвокат. (2) Особен представител - адвокат, се назначава и на пострадалия, когато той е недееспособен или ограничено дееспособен и интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител. (3) Особеният представител участва в наказателното производство като повереник.

Чл. 139а. Ако това няма да затрудни сериозно наказателното производство, разпитът на свидетел със специфични нужди от защита се извършва:

1. в специално оборудвани помещения, предназначени за тази цел;
2. в присъствието на педагог или психолог;
3. от един и същ разследващ орган, ако е необходим повторен разпит.

(2) Присъствието на педагог или психолог е задължително, когато свидетелят със специфични нужди от защита е малолетен или непълнолетен. Когато това е необходимо, разпитът се провежда и в присъствието на родителя, настойника или попечителя. (3) По искане на свидетел, пострадал от престъпление, извършено в условията на домашно насилие, или от престъпление по глава втора, раздел VIII от особената част на Наказателния кодекс, разпитът се извършва от лице от същия пол, ако това няма да затрудни наказателното производство. Тази разпоредба не се прилага, когато разпитът се провежда от съдия или прокурор.

Чл. 140. (1) Малолетният свидетел се разпитва в присъствието на педагог или психолог, а когато е необходимо, и в присъствието на родителя или настойника. (2) Непълнолетният свидетел се разпитва в присъствието на лицата по ал. 1, ако съответният орган намери това за необходимо. (3) С разрешение на органа, който извършва разпита, лицата по ал. 1 могат да задават въпроси на свидетеля. (5) Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел в страната може да се извърши при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително в специално оборудвани помещения или чрез видеоконференция.

Чл. 144. (1) Когато за изясняване на някои обстоятелства по делото са необходими специални знания из областта на науката, изкуството или техниката, съдът или органът на досъдебното производство назначава експертиза. (3) Експертиза може да се назначи и за установяване на специфични нужди от защита на свидетел във връзка с участието му в наказателното производство.

Чл. 238. (1) По искане на разпитвания или по почин на органа на досъдебното производство може да се изготви звукозапис, за което разпитваният се уведомява до започване на разпита. (2) Звукозаписът трябва да съдържа сведенията, посочени в чл. 129, ал. 1 и чл. 237. (3) Звукозапис на част от разпита или повтаряне специално за звукозаписа на част от разпита не се допуска. (4) След завършване на разпита звукозаписът се възпроизвежда изцяло на разпитания. Допълнителните обяснения и показания също се отразяват в звукозаписа. (5) Звукозаписът завършва със заявление на разпитания, че той правилно отразява дадените обяснения и показания.

Чл. 262. Когато е необходимо, съдебното заседание или отделни съдебни действия се провеждат извън помещението на съда.

Чл. 280 (6) Малолетен свидетел или свидетел със специфични нужди от защита, който е бил разпитан в наказателното производство, се разпитва отново само когато показанията му не могат да се прочетат при условията и по реда на чл. 281 или новият разпит е от изключително значение за разкриване на истината. Разпитът се провежда при вземане на мерки за избягване на контакт с подсъдимия, включително в специално оборудвани помещения.

Чл. 389. (1) За предявяване на разследването задължително се уведомяват и родителите или попечителите на непълнолетния обвиняем. (2) Родителите или попечителят на непълнолетния обвиняем присъстват на предявяването, ако поискат това.

Чл. 392. (1) При разглеждането на дела срещу непълнолетни задължително се призовават техните родители или попечители. Те имат право да участват в събирането и проверката на доказателствените материали и да правят искания, бележки и възражения. (2) Неявяването на родителите или попечителя не е пречка за разглеждане на делото, освен ако съдът намери участието им за необходимо.

[9] Чл. 3. (1) Този закон защитава от дискриминация всички физически лица на територията на Република България.

предполага *съвместно управление на случая* на дете в риск в съответствие с разпоредбите на Закона за социалните услуги (ЗСУ) за интегрирано предоставяне на подкрепа от различни системи съгласно чл. 131. Интегрирано предоставяне на подкрепа може да се организира от общините, органите, институциите или доставчици чрез: създаване на обща среда, в която се осъществяват дейностите и услугите.

Разпитът или изслушването на дете се осъществява от компетентен орган, в зависимост от изискванията на процеса/делото. Той може да бъде осъществен по обичайния начин, от длъжностно лице от разследващия орган – разследващ полицай, следовател, прокурор, в или не специализирано помещение.[10]

Разпитът на дете може да се проведе и по адаптиран към нуждите и правата на детето начин – в сигурна среда, с посредничеството на специално обучен в интервюиране на деца, жертви на престъпление, професионалист, т.е. разпитът да е проведен по щадящ начин в „синя стая". По същество специализираното помещение за разпит или изслушване на деца, т.н. синя стая е специализирана среда за интервюиране на дете **от подготвен специалист (това може да е психолог или педагог)**, съгласно чл. 140, т. 1 и т. 3 от НПК,[11] който информира детето, за случващото се, за ситуацията, за неговите права; подпомага (**опосредява),**[12] разпита или изслушването, провеждани от компетентния разследващ орган, **като съобразява езика, формулировката на въпросите с възможностите на детето, с неговите потребности и права**. Ето защо, интервюирането на детето за нуждите на правосъдието е набор от дейности за посредничество, често и за застъпничество за гарантиране на правата му като уязвим свидетел със специфични нужди от защита, съгласно чл.139 от НПК. Действията на обучения специалист са изцяло по смисъла на чл. 3, ал. 1, т. 2, както и чл. 7, ал. 1 от ЗСУ, улесняват достъпа на детето до справедливо правосъдие, до гарантиране на правото му да бъде чуто, до намаляване на риска от вторична виктимизация. „Синята стая" дава възможност за избягване на директен контакт на детето с евентуалния извършител на насилието или престъплението, което отново е дейност за защита правата на детето като свидетел с особени нужди от защита.[13] Интервюирането на дете в специализирано помещение включва набор от дейности като освен осигуряване на обучен специалист в стаята с детето, има и друг, също обучен специалист зад венецианското огледало/в помещението, където са представителите на различните институции, имащи отношение към случая. Той съдейства за добрата организация на действията на представителите на различни институции, както и за подкрепа за реализиране на правата на детето, което е интервюирано, като например правото да бъде зачитано достойнството му, правото да бъдат зачитани особеностите му като уязвим свидетел (например да не бъде питано за потребности от личния му живот, които не са свързани, с делото или да не се иска детето да повтаря няколко пъти едно и също нещо).

---

[10]България все още не е транспонирала Директива 12/29 изцяло и все още всичко е по преценка на разследващия орган.

[11]**Чл. 140.** (1) Малолетният свидетел се разпитва в присъствието на педагог или психолог, а когато е необходимо, и в присъствието на родителя или настойника.
(2) Непълнолетният свидетел се разпитва в присъствието на лицата по ал. 1, ако съответният орган намери това за необходимо.
(3) С разрешение на органа, който извършва разпита, лицата по ал. 1 могат да задават въпроси на свидетеля.

[12]Практиката в страната показва, че и когато т.н. „сини стаи" не са в сгради на социални услуги, разследващият орган търси именно от тях специалист, който да опосреди разпита, възможност да задава въпроси на детето.

[13]НПК чл.140 (5) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм. - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 05.11.2017 г.) Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел в страната може да се извърши при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително в специално оборудвани помещения или чрез видеоконференция.

Специализираното помещение „синя стая“, в зависимост от мястото си, може да се разглежда като специализирана среда на социалната услуга по чл. 15, т. 2 „Застъпничество и посредничество“[14], като професионална **подкрепа за реализиране на права при участие на дете при налични правни или административни процедури разпит или изслушване**, понякога и на „Информиране и консултиране“ по смисъла на чл. 15, т. 1 от ЗСУ, или на мобилно/ в друга институция извън социалната услуга (предоставяне на услуга чл. 17, ал. 1, т.3 от ЗСУ при участие на деца в правни процедури като разпит, изслушване, интервюиране за идентифициране на най-добрия интерес на детето за нуждите на системата за закрила) и други. Насочването към услугата може да стане по реда на чл. 74, ал. 1, т. 1 или т. 3 от ЗСУ, след провеждане на среща по Координационния механизъм при насилие по чл. 36 г от ЗЗДет. В зависимост от времето, с което се разполага, насочването за ползване на услугата за подкрепа за реализиране на права при участие на дете в правна процедура разпит или изслушване, може да стане и по реда на чл. 77, ал. 1 и ал. 3 от ЗСУ[15].

Специализираното помещение **може да бъде изградено във всяка от институциите**, които имат отношение към дружелюбно към децата правосъдие. Важно е да допринася за взаимодействието между институциите и секторите при управление на случая, както и за реализиране на модела на работа „Всичко под един покрив“[16]. Този модел осигурява възможност всички институции да работят около детето, на мястото на съществуващата практика детето да търси всяка институция, и всяка да започва отначало с него, без връзка с другите, което е изцяло в духа на чл. 131 от ЗСУ.

Едновременно със защита на детето, тези професионални дейности на опосредяване на разпита в специализираното помещение „синя стая“, осигуряват и **по-надеждни данни, доказателства** за осъществяване на целите на правосъдието.

Въпреки това следва да се има предвид и изключение, че при липса на „синя стая“ и необходимостта от неотложни действия за изслушване или разпит на дете, то може да се осъществи във всяко подходящо помещение, което се доближава до „синя стая“ – класна стая, подходящо помещение в лечебно заведение, кабинет и др., но в тези случаи не може да се гарантира в цялост правото на детето да не бъде изслушвано многократно, предвид липсата на аудио и видеозапис.

IV. ПРИНЦИПИ

1. Съобразяване с най-добрия интерес на детето при всички действия и интервенции.

2. Информираност на детето и родителите за процедурите, предприемащи се по случая; за техните права и предоставяне на достъп до правосъдие.

---

[14] **ЗСУ** - Допълнителни разпоредби § 1. По смисъла на закона:

7. "Застъпничество" по чл. 15, т. 2 е дейност за подкрепа на лицето да защити и да отстоява своите права и потребности в рамките на налични правни и административни процедури.

8. "Посредничество" по чл. 15, т. 2 е осъществяване на взаимодействие и координация между служител, осъществяващ дейности по предоставяне на социални услуги, със служител/служители от други услуги или от различни институции, организации и административни органи в интерес на заинтересовано лице, което има нужда от конкретна подкрепа за реализиране на своите права и потребности.

[15] ЗСУ „Чл. 77. (1) Всяко лице има право да ползва общодостъпните социални услуги без насочване от дирекция "Социално подпомагане" или общината и без предварителна оценка на потребностите

(3) В случай на необходимост от спешна подкрепа на лице в кризисна ситуация, на лице, пострадало от домашно насилие, или на лице - жертва на трафик, социалните услуги се предоставят без насочване, като доставчикът на услугата незабавно уведомява дирекция "Социално подпомагане" за предприемането на необходимите действия по чл. 73."

[16] Този подход се основава на предоставянето на услуги по интегриран и координиран начин на едно и също място. Понастоящем моделът „Barnahus" представлява най-съвременният пример за съобразен с интересите на детето подход към правосъдие, но не се изисква да следват конкретно този модел, а предложените варианти единствено се основават на неговите принципи.

3. Гарантиране правото на детето на свобода на изразяване при изслушването му в съдебно производство.

4. Провеждане на разпити и изслушвания на децата, жертви/свидетели на престъпления, без неоснователно забавяне.

5. Осигуряване на възможност на детето, жертва/свидетел на престъпление, да бъде придружено от законния си представител или, ако е целесъобразно, от възрастен по избор на детето, освен ако не е взето обосновано решение за противното по отношение на това лице.

6. Изготвяне на индивидуална оценка на специфичните нужди от защита на детето, жертва на престъпление.

7. Уважение към достойнството, мислите, чувствата и мнението на детето, участие на детето в процеса на вземане на решения. Децата да се третират със загриженост, деликатност, справедливост и уважение по време на всяка процедура или дело, с особено внимание към тяхното лично положение, благополучие и специфични нужди, и с пълно зачитане на тяхната физическа и психологическа неприкосновеност.

8. Мултидисциплинарна и междуинституционална практика, базирана на изследвания и познание.

9. Съобразяване с възрастовите и индивидуалните особености на децата при всеки конкретен случай.

V. ЦЕЛИ

а) гарантиране на най-добрия интерес на детето;

б) гарантиране на правото на детето да изразява собствени възгледи свободно по всички въпроси, които го касаят и да бъде изслушвано във всякакви съдебни и административни процедури, отнасящи се до него;

в) признаване и отчитане във всички фази на наказателното производство на уязвимостта на децата, жертви/свидетели на престъпления, особено на сексуални посегателства и недопускане на повторно травмиране и ре-виктимизиране на децата;

г) прилагане на щадящи процедури, признаващи специалните потребности на децата, участници в съдебни (административни) производства и/или жертви и свидетели на престъпления;

д) провеждане на комуникацията с децата, участници в съдебни (административни) производства и/или жертви/свидетели на престъпления, на разбираем и достъпен за тях език и в щадяща среда;

е) осигуряване на подходящо обслужване на децата, участници в съдебни (административни) производства, жертви/свидетели на престъпления, по време на наказателния процес и децата, жертви/свидетели на насилие;

ж) създаване на необходимите условия за избягване на контакт между жертвите и извършителя на престъплението;

з) създаване на условия, които гарантират едновременно правото на децата на специална закрила и изпълнение на целите на разследването;

и) изслушването/разпитите на малолетни и непълнолетни лица да се провежда на възможно на най-ранен етап, като броят на разпитите да бъде сведен до минимум;

й) децата да се изслушват/ разпитват в специално обособени помещения;

к) изслушванията/разпитите да се провеждат, от специално обучени за това специалисти, от разследващи органи, прокурори и съдии със специална подготовка в областта на правата на детето

VI. МЕЖДУИНСТИТУЦИОНАЛНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

Междуинституционалното взаимодействие на практика е мултидисциплинарно и междупрофесионално взаимодействие на експерти от различни области ("научни дисциплини"), но също и между основните професии, които работят около един случай на дете в риск, жертва на насилие или престъпление. Един по-внимателен преглед на възможните *практики на взаимодействие между различни професионалисти около един случай на дете*, показва, че те могат да бъдат независими/паралелни, когато всеки работи сам за себе си, с други по-скоро да няма практика на взаимодействие. Могат да предполагат известен обмен на информация, който обмен може да бъде формализиран или не, тоест да зависи или не от желанието на един или друг от професионалистите. Същевременно една практика на взаимодействие може да включва елементи на търсене на експертизата на някой от другите професионалисти, т.е. решенията на един професионалист по случая да се консултират с друг или други. Във взаимодействието си различните специалисти могат също да достигнат до обмисляне и координиране на своите действия. Като израз на най-пълноценно взаимодействие е практиката на партньорство, разбирана като *споделена съвместна работа около обща цел към случая на детето.*

Междуинституционалната дейност започва от първоначалния сигнал и се определя от правилата за съвместни дейности, разписани в Координационния механизъм при насилие по време на цялата работа по случая. Взаимодействието е структурирано и прозрачно, включва ясно установени роли.

В Закона за закрила на детето е регламентирано междуинституционалното взаимодействие при постъпил сигнал за дете в риск или жертва на насилие или експлоатация в отдел "Закрила на детето" при Дирекция "Социално подпомагане". При сигнал, постъпил в районно управление на МВР за дете, жертва на престъпление или свидетел на престъпление/домашно насилие, за случая се уведомява съответното ОЗД към ДСП, тъй като детето е „дете в риск" по смисъла на ЗЗДет., който съобразно Координационен механизъм при насилие ОЗД към ДСП предприема действия за свикване на мултидисциплинарния екип по Координационен механизъм по насилие. Съгласно чл. 36г от ЗЗДет. дирекция „Социално подпомагане" създава мултидисциплинарен екип, членовете на който работят заедно до приключване на случая и който разработва план за действие за защита на детето или за предотвратяване на насилието. В този екип задължително участват представител на районното управление на Министерството на вътрешните работи (районен инспектор, инспектор от детска педагогическа стая или оперативен работник), на районната прокуратура и представител на общината, като водещ екипа е социален работник, определен от директора на дирекция "Социално подпомагане", който прави оценката на постъпилия сигнал в срок до изтичането на 24 часа от неговото получаване. По преценка на водещия на екипа се канят за участие представител на регионалната здравна инспекция, личният лекар на детето или представител на болницата, откъдето е постъпил сигнал по случая, представител на регионалното управление по образованието и на училището, детската градина или друга образователна институция и представител на доставчика на финансираната от държавния бюджет социална услуга, която детето ползва. В плана за действие за защита на детето при

необходимост се планира предприемане на мярка за закрила в спешен порядък. Същата може да включва изслушване на детето в „Синя стая“ и ползване на социална услуга „Информиране и консултиране“, „Застъпничество“ и „Посредничество“ (чл. 15 от ЗСУ), с оглед подготовка и подпомагане на интервюиране на детето за целите на различни правни процедури. Съставената от доставчика на социални услуги Оценка на нуждите на детето, във връзка с изслушването в „Синя стая“, на последващ етап предоставя основа за оценяване случая на детето при откриване на такъв по смисъла на Закона за закрила на детето. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип, набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия, в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да касаят работата с детето, със семейството и с общността. Те трябва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи да бъде подкрепено от съдействието на останалите участници, в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете. При необходимост мултидисциплинарният екип взема решение за осигуряване на преглед в Съдебна медицина за изготвяне на съдебно-медицинско удостоверение, както и за подаване на молба до районен съд по Закона за защита от домашно насилие, включително и за извеждане на упражнилото насилие лице от семейното жилище.

Отговорност е разписана и за кмета на общината, като орган за закрила на детето, да подпомага координацията на дейността на мултидисциплинарния екип. Този мултидисциплинарен подход на работа е показал своята полза и добри резултати от 2010 г., като е получил съответната регулация с подписването на Споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила на детето при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна интервенция, за прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция. Ежегодно от страна на Държавната агенция за закрила на детето се извършва мониторинг относно изпълнението на Координационни механизъм, на база на който се правят конкретни предложения за подобряване на междуинституционалното сътрудничество.

Сигналът за дете в риск може да бъде получен в Дирекция „Социално подпомагане”, Държавната агенция за закрила на детето или Министерство на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето. В тези случаи той задължително се изпраща на Дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на детето.

Когато има дете, за което може да се направи обосновано предположение, че е извършило престъпление (заподозряно в извършване на престъпление), полицията информира детето и неговия законен представител за правните процедури, в които ще участва и за неговите права в тях (заподозрян, по смисъла на Директива 800 на ЕС).[17] Полицията уведомява ДСП/ОЗД. Когато това се налага от обстоятелствата по делото, органът на досъдебното производство изисква от съответната дирекция "Социално подпомагане" изготвянето на социален доклад за семейната и социалната среда на непълнолетния. **Препоръчително е** представителят на полицията (ИДПС и/или полицейски инспектор) и ДСП – експерт от ОЗД, и по възможност доставчик на социална услуга, съвместно да изготвят характеристика за

[17]Решения на СЕС, дело С-209/22 и дело С-467/18

личностното развитие (индивидуална оценка) по смисъла на Директива 800, съгласно чл. 387, ал. 3 – 7 от НПК. Органът на досъдебното производство може директно да потърси съдействие от доставчик на социална услуга, на основание чл. 387, ал. 5 от НПК, без насочване, съгласно чл. 77, ал. 3 от ЗСУ. ДСП може да възложи изготвянето на характеристиката (индивидуална оценка) на доставчик на социална услуга, който има компетентност в работа с деца, с поведение в конфликт със закона. **Характеристиката за личностното развитие следва да бъде центрирана върху обследване на индивидуалните потребности на детето, с оглед идентифициране необходимостта от подкрепа; поведенческа характеристика, с оглед идентифициране сферите за въздействие; силни страни, на които да стъпи работата за справяне с противоправно поведение.**

Сформира се мултидисциплинарен и междуинституционален екип от разследващ полицай, ИДПС, социален работник от ДСП, специалист от доставчика на социална услуга, и представители на МКБППМН, педагогически съветник, ако е необходимо (съгласно Правилник за работата на ДПС, чл.7, т.3, ЗЗДет, ЗСУ). Екипът разработва план за съвместна дейност, насочена към превенция на рецидива и на социалното изключване. В плана за съвместна дейност се включват и дейности за предоставяне на необходимите психо-социални, здравни и образователни услуги, осигуряващи адекватно посрещане на индивидуалните потребности и справяне с идентифицираните рискове, довели до противоправно поведение. Полицейската беседа и разпитът по възможност се провеждат в специализирано помещение „синя стая", където се прави видеозапис.

Нагласи за сътрудничество между партньорите в мултидисциплинарния екип:

- Действа в рамките на своите компетенции и ролеви задължения.
- Уважава и зачита личното и професионално достойнство на партньорите.
- Толерантен и кооперативен към партньорите;
- Проявява лоялност към общоприетите принципи и цели;
- Не допуска противоречие между официално декларирани и реално поставяни цели на работа;
- Проявява непримиримост към осъждащи, дискриминиращи, унижаващи достойнството на пострадалите поведения и изказвания от страна на представители на собствената си институция и от тези на партньорите;
- Не допуска двойни стандарти по отношение на различните институции и служби.

При изслушване на дете, при граждански и административни процедури, компетентният орган набира информация от ДСП, от доставчик на социална услуга, от образователни институции, ако е релевантно. Информира родителите или законния представител на детето и провежда изслушването по щадящ детето начин, по възможност в специализирано помещение, при необходимост с подкрепа на обучен за интервюиране на дете специалист. При необходимост е добре да има мултиинституционален екип, който работи в рамките на управление на случая.

На основание чл. 262 от Наказателно-процесуалния кодекс, съдът използва „синята стая" в случаи, когато се разпитват деца, жертви/свидетели на престъпления, и по-специално престъпления *против личността. Разпитите пред съдия на деца, жертви/свидетели на* престъпления, по реда на чл. 223 от Наказателно-процесуалния кодекс, се извършват в „синя стая". Когато прецени, че най-добрият интерес на детето налага това, съдът по своя преценка и/или след получено становище от социален работник/психолог, използва „синята стая" за

разпит и изслушване на деца, участници в други съдебни (граждански и административни) производства, в това число, но не само: при семейно-правни спорове; в производства по предоставяне на особена закрила по Закона за убежището и бежанците, в случаите, в които се изслушват деца, включително и непридружени малолетни или непълнолетни чужденци, търсещи или получили закрила; в производства по Закона за чужденците в Република България, касаещи малолетни и/или непълнолетни; в случаите, предвидени от Закона за закрила на детето и др. Когато съдията по делото прецени, „синята стая" може да бъде използвана и в други случаи, в които защитата на уязвими участници в процеса налага това, в това число, но не само за разпит/изслушване на пострадали от трафик на хора, сексуални престъпления, домашно насилие и др.

Синята стая не се използва за разпознаване на лица (чл. 169, НПК), освен в случаите, когато в разпознаването участва дете независимо в какво качество, както и лица, жертви на трафик на хора и сексуални престъпления.

Във връзка с необходимостта от институционално взаимодействие при действията на институциите по повод ползване и работа в сини стаи, следва да се имат предвид нормативно установени в НПК положения, предвиждащи специален ред за участие в наказателния процес на непълнолетни и малолетни лица в съответно процесуално качество. Посочените правила следва да се имат предвид относно лицата, които могат или са задължени по закон да вземат участие в етапите от развитието на наказателния процес, когато работата касае случаи с непълнолетни или малолетни лица и изисква специално отношение към тях, съобразено с тяхното процесуално качество.[18]

---

[18] 1. Обвиняемите лица.

Наказателно-процесуалния кодекс в своята Глава тринадесета предвижда специален ред за разглеждане на дела за престъпления, извършени от непълнолетни.

Съгласно чл.385 НПК по делата за престъпления, извършени от непълнолетни, досъдебното производство се провежда от определени разследващи органи и от прокурори със специална подготовка в областта на правата на детето или които имат ефективен достъп до специализирано обучение.

В чл.385а НПК са регламентирани правата на непълнолетния обвиняем:

Освен правата по чл. 55 НПК, непълнолетният обвиняем има право:

1. родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за него, да получи пълна информация за правата му в наказателния процес;
2. да бъде придружаван в съдебните заседания от родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за него, а когато това е в неговия най-добър интерес и няма да затрудни наказателното производство, и в действията по разследването и в другите процесуални действия, които се провеждат с участието на непълнолетния обвиняем на досъдебното производство;
3. на медицински преглед при задържане;
4. на установяване на личностните му особености;
5. да получи защита на правото на личен и семеен живот.

По-нататък, след предявяване на постановлението за привличането на непълнолетния като обвиняем информацията за правата му в наказателното производство се предоставя в писмен вид на родител, попечител или на друго лице, което по закон полага грижи за него.

Може и на друго пълнолетно лице, посочено от непълнолетния обвиняем и одобрено от наблюдаващия прокурор, когато:

1. информирането на родителя, на попечителя или на лицето, което по закон полага грижи за обвиняемия, е в противоречие с неговия най-добър интерес или може да затрудни наказателното производство;
2. родителят, попечителят или лицето, което по закон полага грижи за обвиняемия, не може да бъде намерен или неговата самоличност е неизвестна.

Когато непълнолетният не е посочил пълнолетно лице или посоченото лице не е одобрено от наблюдаващия прокурор, се информира дирекция "Социално подпомагане" за определяне на социален работник, на когото да бъде предоставена информацията.

В чл.385г от НПК е предвиден медицински преглед за оценка на общото физическо и психическо състояние на непълнолетния обвиняем, който се извършва:

1. без неоправдано забавяне след задържането му;
2. по инициатива на компетентния орган, когато са налице конкретни здравословни причини, или
3. по искане на непълнолетния, на неговия защитник или на лицето по чл. 385б, ал. 1 – 3.

Резултатите от прегледа се вземат предвид при извършване на всички процесуални действия, освен в неотложни случаи, когато това е единствена възможност за запазване и събиране на доказателствата, както и при определяне на мярка за неотклонение или друга мярка за процесуална принуда.

Предвидени са и специални мерки за неотклонение, различни от тези за пълнолетните обвиняеми.

Съществува задължение за съответните органи да събират данни за личността на непълнолетното лице.

Лицата, които могат да участват при разпита на непълнолетния обвиняем когато е необходимо, може да бъде педагог, психолог, лекар, притежаващ подходяща специалност, или друг специалист.

Може да присъства и родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за обвиняемия, когато по преценка на наблюдаващия прокурор това е в най-добрия интерес на непълнолетния и няма да затрудни наказателното производство.

На досъдебното производство при разпит на непълнолетния обвиняем, който е задържан или е обвинен за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, се изготвят звукозапис и видеозапис,

От гореизложеното следва извод, че включеният в проекта за методика принцип за „провеждане на разпити и изслушвания на децата, жертви/свидетели на престъпления, без неоснователно забавяне“, следва да обхване и лица, които са извършили противоправни деяния. Точният момент за евентуалното използване на синя стая в наказателния процес или предхождаща го проверка не следва да бъде определян дефинитивно. Необходимостта от беседа или разпит може да бъде определена от работещия по случая компетентен орган, след преценка на установените факти и обстоятелства за всеки конкретен случай. Подобно действие може да бъде сторено незабавно след подаване на сигнал – когато напр. непълнолетния извършител на неправомерно деяние е заварен на мястото на произшествието или се касае за лично явяване на дееца пред органа на досъдебното производство.

Възможна е хипотеза лицето да е било единствен свидетел очевидец на подобно деяние или да е пострадало от престъпление и досъдебното производство да е образувано по реда на чл.212 ал.2 НПК – със съставяне на протокол за първото действие по разследването, включително разпит на свидетел.

От друга страна дадена житейска ситуация може да обуслови необходимост от действия в синя стая едва в края на досъдебното производство, след като са били изяснени повечето факти по делото и се налага на детето да бъдат зададени някакви уточняващи въпроси по подходящия дружелюбен начин с организирана подготовка и съдействие на всички посочени по-горе специалисти и помощници.

За съжаление не бива да се изключва, че може да се наложи разпит на дете да бъде проведен повече от един път, с оглед осъществяване целите на правосъдието, когато се налага детето да се пита за нещо ново.

като се прилагат разпоредбите на чл. 238 – 240 НПК. Изготвянето на звукозапис и видеозапис не е задължително, ако на разпита са присъствали лица по чл. 388, ал. 1 и 2 НПК.

С разрешение на разследващия орган лицата могат да поставят въпроси на непълнолетния обвиняем. Те имат право да се запознаят с протокола за разпит и да направят бележки по точността и пълнотата на записаното в него.

Делата, по които обвиняемият е задържан под стража, както и когато обвиняемият е непълнолетен, се разследват, разглеждат и решават с предимство пред останалите дела.

Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато обвиняемият е непълнолетен;

Съгласно чл. 219.(1) НПК, когато се съберат достатъчно доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и не са налице някои от основанията за прекратяване на наказателното производство, разследващият орган докладва на прокурора и привлича лицето като обвиняем със съставяне на съответно постановление.

(2) Разследващият орган може да привлече лицето като обвиняем и със съставянето на протокола за първото действие по разследването срещу него, за което докладва на прокурора.

(3) В постановлението за привличане на обвиняем и в протокола за действието по ал. 2 се посочват:

.....

7. правата по чл. 385а, когато обвиняемият е непълнолетен.

(4) Разследващият орган предявява постановлението за привличане на обвиняемия и неговия защитник, като им дава възможност да се запознаят с пълното му съдържание, а при нужда дава допълнителни разяснения. Ако обвиняемият е непълнолетен, разследващият орган го уведомява за правата му в наказателното производство и устно, на достъпен за него език. Разследващият орган връчва срещу подпис препис от постановлението на обвиняемия.

2. Относно свидетелите:

- Когато интересите на малолетния или непълнолетния пострадал и неговия родител, настойник или попечител са противоречиви, или родителят, настойникът и попечителят не упражняват правата и не изпълняват задълженията по чл. 125, 129, 164 и 168 от Семейния кодекс, съответният орган му назначава особен представител - адвокат.

- Присъствието на педагог или психолог е задължително, когато свидетелят със специфични нужди от защита е малолетен или непълнолетен. Когато това е необходимо, разпитът се провежда и в присъствието на родителя, настойника или попечителя.

- Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел

Съгласно чл. 140. (1) НПК малолетният свидетел се разпитва в присъствието на педагог или психолог, а когато е необходимо, и в присъствието на родителя или настойника.

(2) Непълнолетният свидетел се разпитва в присъствието на лицата по ал. 1, ако съответният орган намери това за необходимо.

(3) С разрешение на органа, който извършва разпита, лицата по ал. 1 могат да задават въпроси на свидетеля.

(4) Органът, който извършва разпита, разяснява на малолетния свидетел необходимостта да даде правдиви показания, без да му отправя предупреждения за отговорност.

(5) Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел в страната може да се извърши при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително в специално оборудвани помещения или чрез видеоконференция.

На осн. чл. 263 ал.3 НПК малолетен или непълнолетен свидетел - пострадал от престъпление, при разглеждане на делото от съда може да бъде разпитан при закрити врати.

Доставчикът на социална услуга *„Застъпничество и посредничество“*, като професионална подкрепа за реализиране на права при участие на дете при налични правни или административни процедури разпит или изслушване, както и на дейности по Информиране и консултиране има следните компетенции:

- Да сигнализира ДСП и полицията, когато в своята работа по случай има основателни съмнения за насилие или престъпление срещу детето.
- Да сигнализира ДСП, когато получи заявка от полицията за подкрепа при разпит.
- Да участва в среща по Координационния механизъм при насилие.
- Да се застъпи с аргументирани становища за спазване на правата на детето от първия момент на контакт с него – да не бъде питано от всяка институция поотделно, да бъде информирано за правата си, да има законен представител, да се спази принципа за бързина на действията и организиране на разпит, по начин, се намали рискът от нови разпити.
- Да изготви първоначална оценка на случая на детето, центрирана към риска от продължаване на престъплението, към риска от вторична виктимизация, към готовността на детето и нуждите му от специални мерки при участието му в правните процедури разпит и да изпрати оценката на ДСП, на разследващия орган и на друг доставчик, ако има такъв работещ по случая на детето.
- Да договори с ДСП и с разследващия орган време за провеждане на разпита, както и предварителна среща на разследващите със специалиста от услугата, преди самия разпит за уточняване на важните за разследващия орган данни, както и за запознаване с методиката на интервюиране на дете, която използва и договаряне на последователността на действията, т.е. първо детето се пита използва методика/протокол, базиран на доказателства (NICD Protocol) за случващото съгласно методиката на Протокола, и след това, ако има неизяснени въпроси се пита допълнително.
- Да подготви специализираното помещение – техника, обстановка, възможности за запис (когато се намира в сградата на услугата).
- Да определи екип от обучените специалисти, които ще партнират на разследващия органи и на ДСП за постигане на целите на правосъдието по един щадящ детето начин.
- Да посрещне детето и родителите или придружаващите го и да осигури място, където ще се чувстват спокойни и няма да има риск от среща с обвиняемия ли предполагаемия извършител.
- Да наблюдава състоянието на детето, неговото разбиране, отношение; да информира детето, за случващото се, за ситуацията, за неговите права; да опосредява въпросите на разследващия орган, като съобразява езика, формулировката на въпросите с възможностите на детето, с неговите потребности и права.
- Да предостави доклад или актуализирана индивидуална оценка след провеждането на разпита или изслушването на всички заинтересовани страни.
- Да осигури видеозапис, който да предаде на разследващия орган.
- Да продължи работата по случая, с изготвяне на индивидуален план за подкрепа или да партнира с информация и експертиза на доставчик на услуги за подкрепа и възстановяване на детето, или на родителите.
- Да координира интегрираното предоставяне на услугата съгласно чл. 131, ал. 3 от ЗСУ.

VII. ДРУЖЕЛЮБНО/ ПРИЯТЕЛСКО КЪМ ДЕТЕТО ПРАВОСЪДИЕ

Съветът на Европа приема насоките за правосъдие, съобразено с интересите на детето, по-специално, за да гарантира, че правораздаването винаги ще е настроено приятелски към децата, без значение кои са те или какво са извършили. Имайки предвид, че приятел е този, който се отнася добре с теб, който ти вярва и на когото можеш да се довериш, който те изслушва и когото можеш да изслушаш, който те разбира и когото можеш да разбереш, и в същото време истинският приятел има смелостта да ти каже, когато грешиш, и е до теб, за да ти помогне да намериш решение, правосъдната система, съобразена с интересите на детето, следва да се стреми да отрази тези идеали.[19]

VIII. ИЗСЛУШВАНЕ И РАЗПИТ – СЪЩНОСТ И РАЗЛИКИ

Разпитът е интервюиране на дете с цел набиране на доказателства за извършено престъпление. Разпитът позволява да се съберат гласни доказателства, в повечето случаи по основни въпроси от предмета на доказването. Дава се възможност да се очертаят насоките за откриване и събиране на нови доказателствени материали, да се изградят и проверят важни следствени и съдебни версии и да се изяснят различни обстоятелства от предмета на доказването. Състои се от две фази: свободен разказ и задаване на въпроси. Тези две части на разпита са относително равностойни, понеже и двете осигуряват значително количество доказателствена информация.

Разпитът на малолетни и непълнолетни свидетели има процесуални и криминалистични различия от това на пълнолетните. Като особеност при формиране на показанията следва да се отбележи, че обхватът на възприетите свойства и признаци на обектите при децата е по-ограничен. По-малка е ролята на мисленето като коригиращ грешките на сетивните органи фактор. По-слабо и непълноценно е осмислянето на усещанията, а оттук и критичното отношение към възприеманото. У детето от предучилищна възраст вниманието е неустойчиво и предимно непроизволно, с непосредствено нагледен характер. През средната училищна възраст то е вече по-активно и волево, с възможност за съсредоточаване по-продължително време. Много от малолетните до 14 години не са в състояние дълго време да запазят запомненото. Непълнолетния може да изгражда съждения по аналогия. Нараства ролята на абстракцията, обобщението и конкретизацията.

Изслушването е право на детето, съгласно Конвенцията на ООН за правата на детето и има за цел да подпомогне органа, провеждащ изслушването да установи най-добрия интерес на детето, във връзка с вземане на решение, засягащо неговия живот. При изслушването детето не е страна в процеса, не се събират данни и доказателства за него. При изслушването се набира информация за отношение, мнение, връзки, ежедневие, начин на удовлетворяване на потребностите на детето, или както се посочва в СК, чл. 59 (4) „възпитателските качества на родителите, полаганите до момента грижи и отношение към децата, желанието на родителите, привързаността на децата към родителите, пола и възрастта на децата, възможността за помощ от трети лица - близки на родителите, социалното обкръжение и материалните възможности."

[19] https://coraminternational.org/wp-content/uploads/Guidelines_BG.pdf, с.7

Набирането на такава информация изисква познания и умения за интервюиране на дете в различна възраст и развитие. Вземането на решение е в компетенциите на органа, провеждащ изслушването, то не бива да бъде вменявано на детето, тъй като има сериозни рискове, свързани с лоялността му към родители и близки, с неговото инструментализиране.

IX. ПРИМЕРНИ СТАНДАРТИ /ИЗИСКВАНИЯ/ КЪМ СРЕДАТА /ПОМЕЩЕНИЕТО ЗА ИЗСЛУШВАНЕ/

Специализираното помещение позволява разпитът/изслушването на детето да се проведе в щадяща за него атмосфера, в присъствието на всички предвидени участници за съответния етап на наказателното производство.

Визуалният контакт между детето и останалите участници, включително и извършител, се избягва чрез използването на комуникационни технологии. Те осигуряват запис на разпита, който може да се ползва за целите на производството от всички участници на различни етапи, за да се намали броят на разпитите на детето и рискът да се повтаря една и съща информация пред различни участници в процеса.

Детето и интервюиращият се намират в специално оборудвано помещение, което е отделено с венецианско огледало от помещението, в което са предвидените за съответната фаза на производството участници. Могат и да бъдат и две отделни самостоятелни помещения с осигурен монитор за връзка между тях.

СТАНДАРТ 1: ***Специализираните помещения за изслушване са в сгради, осигуряващи дружелюбно посрещане на детето***

Сградата да не стигматизира детето.

Сградата да позволява 24-достъп. */Помещението следва да може да се използва от различни специалисти, по всяко време на денонощието, без ограничение на достъпа до помещението. В този смисъл е добре помещението за разпит на деца да се обособи в сгради, които имат 24-часов достъп или могат да го подсигурят в кратки срокове./*

Сградата позволява добра поддръжка на специализираното помещение.

СТАНДАРТ 2: ***Специализираното помещение осигурява условия за избягване на директния достъп на извършителя до пострадалото дете***

2.1. С оглед избягване на визуалния контакт с извършителя, следва да има пространство за изчакване, където детето може да изчака спокойно началото на разпита.

2.2. Необходимо е осигуряване на отделни входове към помещението за изслушване на детето и помещението за наблюдение на разпита.

2.3. Двете помещения се разделят със средство, което не позволява на детето да има пряка видимост към извършителя (венецианско огледало или монитор)

СТАНДАРТ 3: ***Към специализираното помещение са осигурени комплекс от услуги, подкрепящи детето и родителите като част от дружелюбното правосъдие***

3.1. Информиране на детето и родителите му за предстоящите процедури и правата на пострадалото дете чрез наличието на материали в помещението.

3.2. Психо-социално придружаване и правно консултиране. Професионалистите могат да предоставят и подкрепа за детето и семейството в зависимост от техните потребности (психологическа, юридическа, социална).

3.3. Оценка на нуждите на детето. Услугата включва възможност да се направи обща оценка на ситуацията на детето след извършеното посегателство над него, като се отчитат потребностите на детето, риска, готовността му да участва в правни процедури, оценка на сигурността на детето и необходимостта от предприемане на мерки за закрила.

СТАНДАРТ 4: ***Професионална компетентност на специалистите, провеждащи разпита***

4.1. Разпитите се провеждат от или посредством специалисти, специално обучени за разпит на деца. Те са преминали през специализирано обучение за изслушване на деца и имат професионални познания за етапите и особености на детското развитие, подготовка за особеностите на наказателния процес и др.

4.2. Ако е възможно и целесъобразно, всички разпити на детето се извършват от едно и също лице. По възможност, в случаите на сексуално насилие всички разпити на жертви се извършват от лице от същия пол. Жертвата следва да бъде разпитвана минимален брой пъти и това да се извършва, само когато е строго необходимо за целите на наказателното производство.

СТАНДАРТ 5: ***Техническа изправност на системата за аудио и видеозапис***

5.1. В помещението може да се направи аудио-видео запис на разпита.

Помещението е оборудвано с необходимата аудио и видеозаписна техника, благодарение на което записът може да бъде възпроизвеждан по време на съдебно заседание.

5.2 В помещението е осигурена възможност за комуникация между лицата, провеждащи разпита и лицата, които участват в изслушването (съдия, прокурор, адвокат на обвиняемия) със специалиста, имат технически осигурена връзка, за да им предадат въпроси, които биха искали да бъдат зададени на детето.

Минимални изисквания за техническо оборудване на синята стая

- Камери, записващи разпита на детето. Необходимо е да се обхване цялата стая, както и поведението и реакциите на детето.
- Микрофон/и за записване на звука. Това са високо чувствителни микрофони, които позволяват да се улавя и шепота на детето.
- Техника, която позволява аудио-видео записване на разпита на детето върху два носителя, софтуер, който позволява съхранение на записите, както и тяхното прехвърляне на външен цифров носител.
- Безжичен микрофон за експерта, чрез който се провежда разпита и който осъществява връзката между детето и разпитващия орган
- Микрофон, чрез който се поставят въпросите към детето по време на разпита и се осъществява връзка с експерта, който подпомага провеждането на разпит.
- Техника, която позволява да се вижда и чува разпитът на детето от заинтересованите страни, участващи в разпита. Това може да е венецианско огледало (едностранно пропускливо или монитор).
- Техника, която позволява да се чува разпита на детето в съседната стаята, това може да са безжични слушалки или колони.
- Техническа възможност при необходимост да се включат допълнителни средства за чуване на разпита на детето (например, допълнителен брой слушалки при по-голям брой на участниците в разпита на детето или колони). Препоръчителен брой слушалки в синята стая е 12 безжични слушалки.

- Техника за водене на протокол (компютър с клавиатура, на който може да се води подробен протокол) и за разпечатване на протокола.
- Аварийно захранване, което позволява видео и аудиозаписната техника да работи минимум един час (60 минути) дори след аварийно спиране на тока.

СТАНДАРТ 6: ***Стаята, в която се изслушва детето, е предназначена и приспособена специално за провеждане на разпит или изслушване на дете***

6.1. Помещението, в което се намира детето, не трябва да е голямо. Помещението, в което се намират останалите участници в процеса, трябва да позволява в него да влязат и седнат спокойно 10-12 души.

- В помещението трябва да е създадена уютна обстановка, без ярки цветове или материали или предмети, които привличат внимание и могат да разсеят детето.
- Да е мебелирана по начин, който осигурява комфортно пребиваване в стаята на по-малки и по-големи деца (диван или фотьойл, мек мокет).
- Вратите на стаята за изслушване и другото помещение/другите помещения са обезшумени, за да се гарантира по-добро качество на звукозаписа.
- Да е издържана в спокойни, пастелни цветове. Стаята не трябва да е излишно привличаща вниманието на децата, тъй като това води до разсейване на децата и особено на по-малките деца.
- Да има помощни материали - моливи, флумастери и листа, които да са достъпни за детето и да могат да се използват по време на разпита, за да помогнат на детето при необходимост да илюстрира моменти от травмиращото преживяване, ако се затруднява да говори за това.
- Шкафове, които съдържат малък брой играчки, достъпни за детето (обикновени кукли, други специални кукли – ръкавици, оживяващи различни животни и герои от приказки) при необходимост да се подпомогне разказа на детето за травматичното преживяване.
- В помещението не се съхранява храна и напитки.
- В двете стаи на помещението е подсигурена естествена вентилация и система за охлаждане на помещенията, при необходимост,
- Към помещението е подсигурена стая за изчакване (чакалня за детето).

Тя дава възможност детето да изчаква своето изслушване в дружелюбно място, до което обвиняемият няма достъп.

Чакалнята е обзаведена по такъв начин, че да създава възможност за активно прекарване на времето на изчакване (детски играчки, книжки, списания, цветни тебешири и други).

В чакалнята не трябва да има образователни и информационни материали на тема сексуално насилие над деца.

6.2. Изисквания за водене на регистър

Необходимо е към стаята за разпит да се обособи регистър, в който се записва всеки проведен разпит и се събират данни, които да послужат за анализи и определяне на политиките за деца, пострадали от престъпления. Регистърът има следните задължителни съставни компоненти:

- Дата и час на проведения разпит.
- Институцията, която е подала искането за провеждане на разпит.
- Присъствали лица.
- Повод за разпита или изслушването на детето (нормативно основание)
- Други присъствали лица.

- Друго (при необходимост да се подобри набирането на данни за целите на анализите и изследванията на политиката за деца, могат да се въведат и допълнителни индикатори.

X. РЕД ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА СПЕЦИАЛНО ОБОСОБЕНИТЕ ПОМЕЩЕНИЯ /СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПОМЕЩЕНИЯ/

1. При специализирано помещение, разположено в социална услуга

За използване на „Синята стая" съдията от съответния Районен/Окръжен съд – докладчик по делото, прокурор, разследващ полицай, прави писмена заявка до доставчика на услугата, в която има изградена „Синя стая", в която изрично посочва дали ще се използва звуко- и видеозаписна техника, броя лица, които се предполага, че ще присъстват на провеждането на разпита/изслушването, необходимостта на разпита/изслушването да присъства специално обучено лице, включено в списък на специалисти, обучени да провеждат разпити/изслушвания в синя стая към доставчика на услугата, в която има „Синя стая", в случаите на деца с комплексни комуникативни потребности – с нарушена или липсваща функционална реч и специално обучен експерт за използване на ДАК[20], искане за предварителна подготовка на детето и/или неговите родители за участие в процедурата и спешността на провеждането на разпита/изслушването, както и други специфични изисквания, които има. В спешни случаи заявката може да бъде направена по телефона и по електронна поща. Доставчикът на услугата, където е ситуирана „синята стая" организира провеждането на разпита/изслушването в рамките до 24 часа, а при невъзможност, поради обективни причини до три дни от постъпване на заявката. По възможност, при определяне на точният ден и час на провеждане на разпита/изслушването се взема предвид мнението на специалист, обучен да провежда разпити/изслушвания в синя стая, който ще изслуша детето, като се спазва справедливия баланс между интересите на детето и на защитата.

2. При специализирано помещение, разположено в институция – съд, прокуратура, следствие, структура на МВР, община.

В случаите, в които специализираното помещение се използва едновременно от съд, прокуратура и от органите на МВР, се изготвя график за използване на „Синята стая", който е наличен в онлайн платформа, която е достъпна за резервация от институциите, за целите на наказателния и гражданския процес.

В случаите, в които специализираното помещение е разположено в община, за използване на „Синята стая" съдията от съответния Районен/Окръжен съд – докладчик по делото, прокурор, разследващ полицай, прави писмена заявка до определеното от кмета на общината лице. В заявката изрично се посочва дали ще се използва звуко- и видеозаписна техника, броя лица, които се предполага, че ще присъстват на провеждането на разпита/изслушването, необходимостта на разпита/изслушването да присъства специално обучено лице, включено в списък на специалисти, обучени да провеждат разпити/изслушвания в синя стая, като това може да са от доставчик на социална услуга, в случаите на деца с комплексни комуникативни потребности – с нарушена или липсваща функционална реч и специално обучен експерт за използване на ДАК, искане за предварителна подготовка на детето и/или неговите родители за участие в процедурата и спешността на провеждането на разпита/изслушването, както и други специфични изисквания, които има. В спешни случаи заявката може да бъде направена по телефона и по електронна поща.

---

[20] Обучени специалисти за работа с ДАК има към Центровете за специална образователна подкрепа. към Регионалните центрове за подкрепа на процеса за приобщаващо образование

Определеният от кмета представител на общинската администрация, където е ситуирана „синята стая“ организира провеждането на разпита/изслушването в рамките до 24 часа, а при невъзможност, поради обективни причини до три дни от постъпване на заявката. По възможност, при определяне на точният ден и час на провеждане на разпита/изслушването се взема предвид мнението на специалист, обучен да провежда разпити/изслушвания в синя стая, който ще изслуша детето, като се спазва справедливия баланс между интересите на детето и на защитата.

3. Подготвителни действия.

При подготовката и разпита на детето участва специалист, обучен да провежда интервю с детето за целите на разпити/изслушвания в синя стая, който преди провеждане на разпита предоставя на съдията становище относно най-подходящото време, място и начина на осъществяване на разпита/изслушването. За целите на изготвяне на становището, подготовката на детето за разпит/изслушване и поставяне на изискванията, които съдията има към провеждането на разпита, той може да поиска среща със специалиста, обучен да провежда разпити/изслушвания в синя стая, преди провеждане на разпита/изслушването, и/или да му предостави материалите по делото. Към провеждане на разпита/изслушването се пристъпва след като специалистът, обучен да провежда разпити/изслушвания в синя стая, даде становище, че детето е в състояние да предостави надеждна за целите на правосъдието информация, без това да му причинява допълнителен стрес. По разпореждане на съдията докладчик, в призовките и съобщенията, които се връчват на лицата, които следва да се призоват и явят на разпита се отбелязват точният адрес на „Синята стая“, датата и часът, в който ще се проведе разпита. Видео- и звукозаписът се изготвят от технически помощник, назначен от органа, водещ разследването, в съответствие с изискванията на чл. 238-241 от НПК. Направените записи се съхраняват в съответствие с изискванията на закона.

XI. КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ, ИЗВЪРШВАЩИ ИЗСЛУШВАНЕТО И РАЗПИТА НА ДЕЦА (ОБУЧЕНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА ИЗСЛУШВАНЕ И РАЗПИТ НА ДЕТЕ)

Необходимо е да се гарантира, че всички специалисти от всяка от институциите имат специализирана подготовка за работа с деца, подготовка за междуинституционално сътрудничество и специфична подготовка в зависимост от ролята им при използване на „синята стая“.

Общата подготовка трябва да обхваща познания за детето, за особеностите на неговото психическо и физическо развитие; правата на детето и основните подходи и техники за общуване с дете; етичните принципи при работа с деца, залегнали в Етичния кодекс на работещите с деца.

Компетенциите за междуинституционално сътрудничество включват познания, умения и нагласи за действие от своята професионална и институционална роля; познаване на правната рамка и познаване и признаване на професионалните роли на партньорите; ефективна комуникация при взаимодействието и центриране на работата към нуждите и най-добрия интерес на детето.

Специфична подготовка за работа в синя стая се отнася основно за подготовката по темата за насилието, неговите последици и прояви при децата; за начините по които те разкриват насилието; за същността на детското поведение в конфликт със закона. Специфична подготовка е необходима и за изготвяне на индивидуална оценка или личностна характеристика, на деца, участващи в правни процедури. Специфична подготовка е

необходима и за провеждане на интервю с дете, жертва или свидетел на престъпление или насилие за целите на разпит или изслушване и за посредничество и застъпничество при участието му в правните процедури. Специфична подготовка се изисква и за разпит на дете, с поведение в конфликт със закона.

Гарантирането на тази подготовка предполага наличие на сертификат/сертификати от правоспособна обучителна организация[21], с хорариум най-малко 20 часа, а за улесняващите или провеждащите разпита и допълнителни обучителни модули, например свързани с правата на детето, общо до 60 часа.

Ключов момент при обученията е да се изработи устойчив механизъм за провеждане на съвместни обучения, семинари и срещи на участващите в Координационния механизъм екипи – регулярно на ежегодна/ежемесечна база, чрез които да се надградят уменията на участниците, да се поощрят неформалните контакти, с оглед ефективното им взаимодействие, както вътре в екипа, така и между институциите. Многото и регулярни обучения помагат на специалистите да се свържат и да започнат да „говорят един език" да работят в синхрон. Кратките и случайни обучения не са достатъчно ефективни.

XII. ГАРАНТИРАНЕ НА НАЙ-ДОБРИЯ ИНТЕРЕС НА ДЕТЕТО

Правото на детето най-добрите му интереси да бъдат оценявани и вземани под внимание като първостепенно съображение, като за целта следва за да се предприемат всички необходими, целенасочени и конкретни мерки за пълното осъществяване на това право.

Член 3, параграф 1 от Конвенцията на ООН за правата на детето установява рамка с три различни вида задължения за държавите – страни по Конвенцията: а) задължението да гарантират, че най-добрите интереси на детето са подходящо интегрирани и последователно прилагани във всяко действие, предприето от публична институция, особено във всички мерки за изпълнение, и в административни и съдебни производства, които оказват пряко или косвено въздействие върху децата; б) задължението да гарантират, че всички съдебни и административни актове, политики и законодателни актове, отнасящи се до децата, показват, че най-добрите интереси на детето са взети като първостепенно съображение. Това включва необходимостта да бъде описано как са изследвани и оценени най-добрите интереси и каква тежест им е придадена в решението; в) задължението да гарантират, че интересите на детето са оценени и взети като първостепенно съображение в решенията и действията на частния сектор, включително на доставчиците на услуги или всякакви други частни организации или институции, вземащи решения, които се отнасят до дете или оказват въздействие върху него.

Следва да се подчертае, че основната оценка на най-добрите интереси на детето е обща оценка на всички относими елементи на тези интереси, като тежестта на всеки от тях зависи от останалите. Не всички елементи имат отношение към всеки индивидуален случай, като различните елементи могат да се разглеждат по различни начини в различните случаи. Съдържанието на всеки елемент непременно ще се различава за различните деца и случаи според вида решение и конкретните обстоятелства. Същото важи и за важността на всеки елемент в цялостната оценка. Елементите в оценката на най-добрите интереси могат да са в противоречие помежду си при разглеждане на конкретен случай и обстоятелствата по него. В

[21] Обучителни организации – Академия на МВР, Институт по психология на МВР, Национален институт на правосъдието, Сдружение „Институт по социални дейности и практики"

определен случай например изслушване или разпит на дете може да е необходимо да се извърши без присъствието на родителите, ако те с действията или бездействието си са довели до съответен акт на престъпно деяние или друга негативна проява за детето. При претеглянето на различните елементи е необходимо да се има предвид, че целта на оценката и определянето на най-добрите интереси на детето е да се гарантира пълно и ефективно ползване от правата, признати в Конвенцията и факултативните протоколи към нея, както и холистичното развитие на детето. Възможно е да има ситуации, в които засягащите определено дете „защитни" фактори (напр. такива, които биха могли да означават ограничаване на права) трябва да се претеглят спрямо „овластяващите" мерки (което означава пълно упражняване на правата без ограничение). При такива ситуации възрастта и зрелостта на детето следва да насочват претеглянето на елементите. За да се оцени степента на зрелост на детето, следва да се отчетат физическото, емоционалното, умственото и социалното му развитие. При оценката на най-добрите интереси следва да се вземе под внимание, че способностите на детето се развиват. Ето защо, вземащите решения лица трябва да се стремят към мерки, които могат да се преразглеждат или адаптират според обстоятелствата, а не да вземат окончателни и необратими решения. За тази цел те следва не само да оценяват физическите, емоционалните, образователните и други нужди към конкретния момент на вземане на решението, но и да имат предвид възможните сценарии за развитието на детето и да ги анализират в краткосрочен и средносрочен план.

Необходимо е да се следват установените специални процесуални правила със строги процесуални гаранции, предназначени за извършването на оценка и определяне на най-добрите интереси на детето с оглед вземане на засягащи го решения, включително механизми за оценка на резултатите.[22]

XIII. ИЗСЛУШВАНЕ НА ДЕТЕ – ЕТИЧНИ НОРМИ И ПРИНЦИПИ

1. Възможности и случаи, при които се извършва изслушване

Изслушването на детето е негово право, съгласно чл. 12 от Конвенцията на ООН за правата на детето. В българското законодателство възможностите за изслушване на дете основно са посочени в ЗЗДет. В българското законодателство възможностите за изслушване на дете основно са посочени в ЗЗДет. чл. 15[23], като при всяко дело съдът или административният орган уведомяват ДСП, която изготвя доклад. Изслушването обхваща области на набиране на информация, които ще позволят да се вземе решение в най-добрия интерес на детето.

Случаите, при които е много важно детето да упражни правото си да бъде чуто, се отнасят до:

---

[22] Общ коментар №14 (2013) „Най-добрия интерес на детето – първостепенно съображение" на Комитета на ООН по правата на детето

[23] Чл. 15. (1) Във всяко административно или съдебно производство, по което се засягат права или интереси на дете, то задължително се изслушва, ако е навършило 10-годишна възраст, освен ако това би навредило на неговите интереси.
(2) Когато детето не е навършило 10-годишна възраст, то може да бъде изслушано в зависимост от степента на неговото развитие. Решението за изслушване се мотивира.
(3) Преди изслушването на детето съдът или административният орган трябва:
1. да осигури необходимата информация, която да му помогне да формира мнението си;
2. да го уведоми за евентуалните последици от неговите желания, от поддържаното от него мнение, както и за всяко решение на съдебния или административен орган.
(4) (Изм. - ДВ, бр. 36 от 2003 г., изм. - ДВ, бр. 14 от 2009 г.) Съдебните и административните органи осигуряват подходяща обстановка за изслушване на детето, съобразена с неговата възраст. На изслушването и консултирането на детето задължително присъства социален работник от дирекция "Социално подпомагане" по настоящия адрес на детето, а при необходимост - и друг подходящ специалист.

- установяване на неговия най-добър интерес съгласно целите на закрилата на детето;

- прилагане на мерки за закрила на детето, по чл. 4, т. 2, т. 4 и т. 5 от ЗЗДет., при което е необходимо потвърждение от съда;

- упражняване на родителските права при конфликти при родителите;

- имотни въпроси;

- дела по Закона за защита от домашното насилие;- друго.

- **Предимства на изслушването:**

Изслушването е право на детето и то не бива да зависи от съгласие или несъгласие на родители, на близки. Основните предимства са във възможността да се разберат по-добре нуждите на детето, неговите мисли, мнение, преживявания, желания, привързаности, т.е. да му се даде глас при вземане на решения, които го касаят, да му се даде възможност да говори и мисли за себе си, за своите потребности и желания.

2. Рискове от и при изслушване на дете

Основните рискове при изслушването са в инструментализацията на детето от различните страни в процеса, а понякога и от самия компетентен орган. Използването на детето като инструмент за постигане на различни цели на възрастните в повечето случаи е емоционална злоупотреба, емоционално насилие с много тежки последици. Това се случва, когато изслушването е арена на представяне от детето на мнението и желанията на някой възрастен като свои. Тези рискове се повишават и от превръщане на изслушването в разпит. Зачитането на мнението на детето не означава предоставяне на вземане на решения, които са ангажимент на възрастните.

3. Цели на изслушването

Изслушването трябва да допринесе за определяне на най-добрия интерес на детето от компетентния орган (съд, комисия, съвет, отдел „Закрила на детето" и пр.) като едновременно с това му гарантира правото на мнение по всички въпроси, които го засягат. Целта е по-добро разбиране от страна на съда/компетентния орган на нуждите на детето, при вземането на решения, отнасящи се до живота му.

4. Предварителна оценка

Предварителната индивидуална оценка[24] е оценка на готовността (емоционална, когнитивна, социална) на детето за участие, на неговите нужди и рисковете от участие в правните процедури. Тя основно може да подпомогне преценката дали няма риск изслушването да се превърне в злоупотреба с детето. В такива случаи наистина е важно кой и как ще изслуша детето, а дори може да се препоръча да не бъде изслушвано за определен период от време. Подготовката може да се направи известно време преди изслушването, може да се направи и непосредствено преди него в рамките на подготовката за изслушването. Водещо е правото на детето да бъде чуто и в този смисъл оценката по-скоро казва какви са нуждите на детето и ориентира какво да се направи и как за да се гарантира това право.

Насочването за изготвяне на предварителната индивидуална оценка се извършва от Дирекция „Социално подпомагане" с направление към доставчик на социална услуга, след

[24]Изработването на индивидуална оценка на дете, или на възрастен е процес, а не еднократен акт. При деца, които участват в правни процедури първият вариант на индивидуалната оценка би трябвало да е насочен към рисковете и необходимостите от защита и закрила, а последващите варианти на индивидуалната оценка се центрират повече към потребностите от възстановяване от последиците от престъплението, насилието, поведението в конфликт със закона и пр.

подадено заявление от родителите на детето или настойниците и попечителите, съгласно чл. 20 от ППЗЗД.

В случаите, при които не може да се постигне контакт или няма заявено желание от страна на родителите, попечителите, настойниците или лицата, които полагат грижи за детето, ползването на социални услуги се извършва въз основа на заповед на директора на дирекция "Социално подпомагане" или съдебно решение. В случаите, при които няма отворена работа по случай в ОЗД/ДСП за детето, то се насочва да ползване на социална услуга с предварителна оценка на потребностите от ДСП за реализиране на дейност „застъпничество и посредничество".

5. Конфиденциалност на изслушването

Споделената от детето информация в рамките на проведеното изслушване съдът/ административният орган няма задължение да отрази дословно, тя се отразява в протокола под диктовката на съдията. Може да се включи както изреченото, така и наблюдаваната невербална комуникация. Съдът/ административният орган преценява дали и как да преформулира казаното, като запази смисъла. Споделеното от детето се преценява наред с всички събрани по делото доказателства, когато се касае за съдебно производство. Може допълнително да се изиска събиране на доказателства на база споделеното от детето. Важно е съдията да информира детето, че той е отговорен за решението по делото и волята на детето е от съществено значение.

6. Провеждане на изслушването/ интервюирането

Съдебните и административните органи осигуряват подходяща обстановка за изслушване на детето, съобразена с неговата възраст. На изслушването и консултирането на детето задължително присъства социален работник от дирекция "Социално подпомагане" по настоящия адрес на детето, **а при необходимост и друг подходящ специалист** – чл. 15 от ЗЗДет.

7. Подготовка на изслушването

Подготовката предполага подготовка на самия интервюиращ, на екипа, на детето, на родителите. Добре е интервюиращият да се запознае с всички материали по делото, доклади и изследвания на детето. Екипът, който организира и участва в провеждане на изслушването, е добре да се срещне и да уточни ролите на всеки, мястото, времето на провеждане на интервюто, кой ще придружава детето, кой ще се ангажира с родителите. Детето също може да бъде подготвено, особено ако изслушването ще е в съдебна зала. Подготовката на детето е насочена към запознаването му със съдебната зала, кой какъв е там, какво прави всеки, какво се очаква от детето. В тази подготовка може да се направи и оценка на детето. Подготовката **не засяга въпроси от съдържателната страна** на изслушването.

8. Същинска работа

8.1. Начало на изслушването – Посрещане на детето, опознаване и информиране

- информиране на детето за целите, процеса и последиците от изслушването;
- създаване на работна връзка на доверие;
- опознаване на детето

При посрещането е важно да се въведе детето в новата обстановка, да му се обясни ситуацията, да се намали напрежението.

Информирането е ключова цел на този етап. Понякога това може да отнеме време и е важно интервюиращият да разполага с него. Не е изключено това време да е по-дълго от

самото интервюиране, но е много важно съдът да има разбирането, че изграждането на връзка на минимално доверие е императивно условие за провеждане на надеждно интервю.

Изграждането на връзка на доверие предполага уважение към детето. Връзката на доверие, също означава изграждане на работна връзка, означава ясна рамка на отношенията, т.е. детето да разбере какви са целите, какви са ролите, какви са последиците от интервюто. Обяснява се на детето, че интервюиращият ще пита, защото е важно да чуе какво мисли детето, а детето ще отговаря, по възможност автентично. Обясняват се правата и правилата. Много е важно детето да разбере, че може да откаже да бъде изслушано.

Да се обърне специално внимание на това, че изслушването не е изпитване. Тук е много важна стратегията на интервюиращия „ Аз не знам, аз наистина искам да разбера" - мога да питам пак, ти можеш да ме питаш. Ако не знаеш – не си измисляш …Ако не разбираш въпроса – казваш, че не разбираш". Понякога децата, като се базират на опита си не вярват, че възрастните не знаят това, за което ги питат, смятат, че знаят и ги изпитват. В този смисъл има риск да се опитат „да налучкат" правилния отговор. Опознаването на детето позволява на интервюиращия да се ориентира в това, кое е детето, как се чувства, какъв език ползва, как приема контакта с непознат и пр.

Възрастният през този етап следва да се пази много от риска да създава псевдо доверителни отношения. Той не бива да фамилиарничи, да се прави на приятел, да се държи манипулативно, да подпитва.

8.2. Работен етап при провеждане на изслушването

Целите на този етап са набиране на информация за преживяванията, отношенията, нуждите на детето.

Области на проучване чрез интервюто[25]

- Изследване на връзката родител – дете
- Участие на родителя в грижата за детето в ежедневието – храна, обличане, къпане, …
- Участие на родителя в познавателното развитие на детето – стимулиране, учене, четене, помощ за училище, интереси на детето
- Участие на родителя в развитието на социалната мрежа на детето – контакти, приятелства, забавления, почивки и пр.
- Семеен статус и връзка с новите близки
- Жилищни условия, място за детето
- Доходи, статут.

8.3. Приключване на изслушването

Благодарете на детето за усилията, за това, че въпреки притесненията е споделило с вас важни за него неща. Уверете го още веднъж в смисъла на това споделяне. Питайте как се чувства, как се е чувствало преди интервюто, по време и сега, след приключване. Ако знаете, информирайте го за следващите стъпки.

9. **Продължение на работата по случая на детето в междуинституционален екип до отпадане на рисковете.**

XIV. РАЗПИТ НА ДЕТЕ

[25] Ако детето е в алтернативна грижа (приемна, резидентна и пр.) е важно да се изследват същите теми и за грижата в алтернативната услуга.

1. Разпит на дете, жертва или свидетел на престъпление или насилие

Разпитът на дете, жертва или свидетел на престъпление има за цел да набере необходимата за разследването информация. Правна рамка на разпита на дете, жертва или свидетел на престъпление включва чл. 140 НПК, чл. 75 НПК, чл. 15, т.2 ЗСУ.

Основни етапи в работата по случай на дете, жертва или свидетел на престъпление:

- **Сигнал, свикване на Координационен механизъм, отваряне на случай от ДСП, стартиране** на междуинституционалното взаимодействие – бързина на разпита, чрез използване на възможностите на НПК чл.219 (2) избягване на процедури, които повишават риска от вторична виктимизация, като предварителни разговори от служители на МВР, на ДСП, на здравеопазването и пр.

Индивидуална оценка, която се изготвя от доставчик на социални услуги, като насочването е с направление или заповед от ДСП, съгласно чл. 20 от ППЗЗД или съдебно решение, а в случаите, при които няма отворена работа по случай в ОЗД/ДСП за детето, то се насочва да ползване на социална услуга с предварителна оценка на потребностите от ДСП за реализиране на дейност „застъпничество и посредничество" (до един месец, но в практиката често е за няколко дни, или дори часове, като се работи основно с информация от институциите, от близки, свидетели и пр., без да се пита детето). Тази оценка първоначално е насочена към идентифициране на риск и необходимост от: специални мерки от специални мерки за защита, чл.23 от Директива 12/29, чл. 75 от НПК (**разпит** от специално подготвено лице, по възможност от същия пол, избягване на контакт с обвиняемия, избягване на многобройни разпити и пр.) включително особен представител; от мерки за закрила по ЗЗДет или ЗДДН; от медицинска грижа, кризисна интервенция и пр.

Пострадалите от престъпления имат право на индивидуална оценка, съгласно Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления, чл. 7а - чл. 7г.

Целта на оценката е да определи физическото и психическото състояние на пострадалия в резултат на извършеното престъпление и да установи наличието на **специфични нужди от защита** по смисъла на § 1, ал. 4 от допълнителните разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс. Задължително се приема, че са налице специфични нужди от защита, когато пострадалият е дете.

При извършването на индивидуалната оценка се вземат предвид: видът и характерът на престъплението и обстоятелствата, свързани с него; видът и степента на претърпените вреди; възрастта, интелектуалното развитие, емоционалната и социалната зрялост и образованието на пострадалия, както и други негови личностни особености.

Органите на Министерството на вътрешните работи или следователите, установили първоначален контакт с пострадалия, извършват без излишно забавяне индивидуалната оценка на основата на разговор с лицето.

В случаите, когато са налице специфични нужди от защита на пострадало дете, се извършва разширена индивидуална оценка. Индивидуалната оценка и разширената индивидуална оценка се извършват при спазване на принципа на поверителност, като за резултатите от тях се попълва формуляр по образец[26]. Ако възникнат нови обстоятелства, които могат да окажат съществено влияние върху личността на пострадалия, индивидуалната оценка и разширената индивидуална оценка се актуализират.

---

[26] Такъв образец е предвидено да се разработи от междуинституционална експертна група към МП

При извършването на индивидуалната оценка органите на Министерството на вътрешните работи и следователите могат да поискат съдействие от психолог, лекар или друг подходящ специалист по тяхна преценка, ако това няма да забави съществено извършването на оценката. **Когато пострадалият е дете, извършващият оценката орган или организация незабавно уведомява отдел "Закрила на детето" към дирекция "Социално подпомагане" по настоящ или постоянен адрес на детето.** Във връзка със сигнала за детето, от страна на ОЗД/ДСП се предприемат необходимите действия и мерки, съгласно ЗЗДет.

При необходимост от извършването на разширена индивидуална оценка органите на Министерството на вътрешните работи или следователите без излишно забавяне сформират екип с участието на представители на дирекция "Социално подпомагане" и на местната администрация. В зависимост от особеностите на случая в екипа могат да бъдат включени и личният лекар, психолог и други подходящи специалисти. Членовете на екипа вземат съвместно решение относно необходимите действия, които следва да бъдат предприети за целите на извършването на оценката. Когато това е необходимо, представители на районното управление "Полиция" и на дирекция "Социално подпомагане" по настоящ или постоянен адрес на пострадалия обстойно проучват семейната, социалната и образователната му среда. В резултат на събраните сведения и на информацията, установена по реда на чл. 7б, ал. 2 и 4 от ЗПФКПП, членовете на екипа правят преценка относно мерките за закрила, които да бъдат взети по отношение на пострадалия.

- **Информиране на детето и родителите –** на достъпен език.
- **Подготовка и договаряне на разпита в междуинституционален екип -** пред съдия, при възможност с участие на обвиняемия и неговата защита, провежда се от разследващ орган, като се улеснява от обучен специалист, чл. 140 на НПК. Договаря се, че улесняващият специалист използва методика (Протокола за разпит на Националния институт за детско здраве и човешко развитите), базирана на изследвания, договаря допълнителното задаване на въпроси от разследващия орган. Наблюдава се (зад венецианско огледало или в друго помещение) от междуинституционален екип.
- **Провеждане на разпита:**
  - запознаване и създаване на доверие;
  - информиране и инструкции;
  - същинска част;
  - допълнителни въпроси;
  - приключване на разпита;
  - изготвя се аудио и видеозапис, за да се избегне повторно разпитване от различни специалисти.
- **Актуализиране на оценката с насоченост към нуждите на детето, изготвяне/актуализиране на индивидуален план за подкрепа** – продължавана подкрепа, застъпничество и посредничество, ако се налага нов разпит, мерки за закрила и защита от насилието, дейности за възстановяване, дейности след освобождаване на извършителя.
- **Срещи на междуинституционален екип** – осигуряване на системност с участието на всички специалисти в периодични срещи на всеки един етап от управлението на случая до приключване на случая.

- **Приключване на случая** – Кога приключва случаят? Тук стоят въпроси за контакта с осъдения, ако има, за проследяване на случая.[27]

Когато в делото, по което детето участва, и е пострадало лице, и има осъден на лишаване от свобода, началникът на затвора е длъжен да информира пострадалия, преди той да бъде освободен или да излезе по друга причина, съгласно чл. 15, ал. 1, т. 7 от ЗИНЗС. В такива случаи междуинституционалният екип може да предвиди дейности като подкрепа, консултиране, медиация и пр.

2. Разпит на дете, за което може да се направи обосновано предположение, че е извършило престъпление (заподозряно за извършване на престъпление)

Целта на разпита е да набере необходимата информация за разследване и доказване на престъпление.

Правната рамка на разпита е чл.385 НПК, по чл. 10, т.1 от Закона за МВР. Директива 800 на ЕС постановява, „на децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, следва да се отделя особено внимание, за да се съхрани потенциалът им за развитие и реинтеграция в обществото."(преамбюл, т.9)[28] Всяко дете, което е заподозряно, обвинено или признато за виновно в нарушаване на наказателния закон, да бъде третирано по начин, съвместим с чувството за достойнство и собствена стойност на детето, който укрепва зачитането от детето на основните права и свободи на човека и който взема предвид възрастта на детето, необходимостта да се подпомага реинтеграцията на детето и поемането от него на конструктивна роля в обществото.

Според Закона за закрила на детето - чл. 11, ал. 2 „Всяко дете има право на закрила срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси".

Основни етапи в работата по случай на дете, непълнолетен, за който може да се направи обосновано предположение, че е извършил престъпление (заподозрян) или обвиняем за извършване на престъпление:

- **Сигнал за престъпление, първи контакт**

Полицията осъществява първия контакт и преценява дали непълнолетният трябва да бъде задържан.[29]

Още на този най-ранен етап детето трябва да бъде информирано за причините да бъде питано за правата му. „Детето да бъде информирано незабавно и пряко за обвиненията против него или ако е необходимо, чрез неговите родители или законни настойници и да получи правна или друга подходяща помощ в подготовката и представянето на неговата защита (по-подробно чл.55 НПК, чл. 219, ал. 3, т. 7, правата по чл. 385а), когато обвиняемият е непълнолетен." и ал. 4: а): „Ако обвиняемият е непълнолетен, разследващият орган го уведомява за правата му в наказателното производство и устно, на достъпен за него език.". Родителите или законните представители на детето трябва да бъдат информирани за правните

---

[27]Пример по случай на осъден за системно сексуално насилие над дете на 9 г., който е освободен поради прекъсване на изпълнение на наказанието по медицински причини, който отново извърши сексуални посегателства върху същото дете. За съжаление системата за закрила не е била информирана за излизане на извършителя. Той е бил осъден благодарение на добра между институционална работа, разпит на детето в синя стая, от подготвен специалист.

[28]https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=PL

[29] Инструкция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136426770

процедури, в които детето участва, за правата на детето и техните права във връзка с тези процедури.

- **информиране на системата за закрила на детето и сформиране на междуинституционален екип** – ИДПС, социален работник от ДСП, социален работник от социална услуга, психолог от социална услуга, представител на МКБППМН и пр.
- **изготвяне на характеристика за личностното развитие (индивидуална оценка)** - чл. 387, ал. 2 – 8 от НПК, чл. 16 и 16 а от ППЗЗДет и чл. 6 от ЗСУ
- **провеждане на разпит** [30] по начин, съобразен с нуждите и най-добрия интерес на детето.
- **изготвяне и реализиране на съвместен междуинституционален индивидуален план за превенция на рецидива и социалното включване на детето.**

XV. ПРАКТИЧЕСКИ НАРЪЧНИК /ПРАКТИЧЕСКО ПРОВЕЖДАНЕ/

Добрата практика на междуинституционално взаимодействие по случай на дете*[31] *– жертва на насилие илюстрира случая на 9-годишния Р., чиито родители са разделени и той остава при баща си и баба си по бащина линия. Детето не познава майка си, не е имало контакти с нея. В ДЦЗП случаят постъпва с искане от ОЗД по местоживеене на детето за изслушването му по повод получен в отдела сигнал за оказано сексуално насилие над него от страна на бащата му. Подадена и информирана, че бабата, която се грижи за Р. често упражнява физическо насилие над него. Паралелно постъпва и искане за оказване на съдействие за изслушване на детето, което е получено и от РУ Полиция. Същият ден ДЦЗП организира изслушването на детето съгласно утвърдените процедури и стандарти. Р. е изслушан в присъствието на представители на Районна прокуратура, Районен съд, РУ на МВР – областен град, ОЗД по местоживеене и майката на момчето. Предвид сериозните затруднения на детето за разбиране и говорене на български език е осигурен лицензиран преводач, опосредстващ изслушването му. Направен аудио и видео запис, който е предоставен на образуваното съдебно производство. Изготвена е първоначална оценка на детето, актуалното му състояние, рисковете и нуждите. В рамките на 24 часа е организирана среща на екипа по Координационен механизъм при насилие.

ОЗД /по местоживеене/ предприема спешно извеждане на детето от семейната среда и действия за настаняването му в Кризисен център в областния град. Своевременно издава и напътствие за работа с детето към ДЦЗП. По искане на ОЗД на детето е назначен особен представител, който да запознае и защитава правата му в правната процедура. Дейности в социалната услуга – Непосредствено след започване на работата от страна на услугата е планирана среща с адвоката, на която са обсъдени възможните рискове, начините за осигуряване на застъпничество за правата на детето, ролята на социалната

---

[30] Член 388 се изменя така:

„Лица, които могат да участват при разпита на непълнолетния обвиняем

Чл. 388. (1) Когато е необходимо, на разпита участва педагог, психолог, лекар, притежаващ подходяща специалност, или друг специалист.

(2) На разпита в досъдебното производство може да присъства и родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за обвиняемия, когато по преценка на наблюдаващия прокурор това е в най-добрия интерес на непълнолетния и няма да затрудни наказателното производство.

(3) С разрешение на разследващия орган лицата по ал. 1 и 2 могат да поставят въпроси на непълнолетния обвиняем. Те имат право да се запознаят с протокола за разпит и да направят бележки по точността и пълнотата на записаното в него." (Държавен вестник брой 48 от 2023 г.)

[31] ДЦЗП „Зона ЗаКрила"

услуга. Договорено е взаимно информиране по отношение на етапа на досъдебните процедури, както и включване на социалната услуга при необходимост – застъпничество, добиране. В периода на предоставяне на социалната услуга подкрепата за детето е координирана и договорена с представители на институции, ангажирани с него. Съгласуван е плана за подкрепа с управителя на КЦ. Обсъдени са образователните потребности на детето с представители на учебното заведение, което посещава. Проведена е среща и с психолога на училището с цел наблюдение и при необходимост оказване на незабавна интервенция. Предвид принципите на работа с деца – жертви на насилие е договорено и започване на терапевтична подкрепа след приключване на досъдебното производство с клиничен психолог.

От страна на услугата е организирана мултидисциплинарна среща между представители на ОЗД по местоживеене и областен град, КЦ, ДПЗП, ОЕПГ. Взето е решение да се стартира процедура по настаняване на детето в професионално приемно семейство, след изтичане срока на резидентната услуга.

Добра практика по случай на дете – жертва на насилие в семейна среда илюстрира случаят на 13-годишната Г., *чиито родители са разведени и тя остава при майка си. Двамата родители имат нови партньори, а в семейството на бащата родено дете. При посещение на баща си Г. споделя за опити от страна на съжителя на майката да осъществи сексуален контакт с нея, за което се опасявала да сподели, тъй като майката няма да й повярва и ще има неприятности. Бащата на момичето сигнализира тежко ОЗД, информира майката и завежда дело за родителски права. Своевременно се свиква КМ и детето е насочено към ДПЗП. От пресечителната оценка на риска става ясно , че Г. е била обект на психическо, физическо насилие, неглижиране и опит за сексуално посегателство в дома на майка си.*

Дейности в социалната услуга – Детето, бащата и съжителката му са информирани първоначално за услугите в Центъра и възможностите за подкрепа, както и за ролята на специалистите. Семейството има ангажиран адвокат, с когото периодично са обсъждани правните процедури, както и наблюденията и впечатленията на база проведените срещи с детето, бащата и неговата съжителка. На достъпен език детето и родителите са информирани относно правата да бъде хубаво по време на съдебното заседание, да изказе чувствата си и да сподели преживяванията си. Информирани са и за правото на детето за първично изслушване в специализирано помещение „синя стая“, като са уведомени, че това ще се случи по преценка на съдията, при необходимост специалистът ще подготви детето за разпит в съдебна зала. Във всеки един етап от случая, дете и родител са информирани за предстоящите стъпки. Съвместно с тях и социален работник от ОЗД са изведени и заложени нужди за подкрепа в индивидуалния план. Застъпничество е осъществено чрез предоставяне на изготвената индивидуална оценка на съдебния съдия, подготовка и придружаване на детето до съда /по местоживеене на майката/ от страна на ключовия специалист. Периодично случаят е продължил да се обсъжда с адвоката на семейството до приключване на правните процедури, обсъждан е и с ОЗД – по местоживеене на детето, ОЗД – по местоживеене на майката, класен ръководител, социален работник от услуга по местоживеене на майката. Решението на Съда е упражняването на родителските права на детето Г. да бъдат предоставени на бащата. Родителят е насочен с Направление за ползване на социална услуга, което е изпълнено и е решението на съда по изпълнение на делото. Заложата е за подкрепа с цел повишаване на родителския капацитет на родител на дете преживяло насилие.

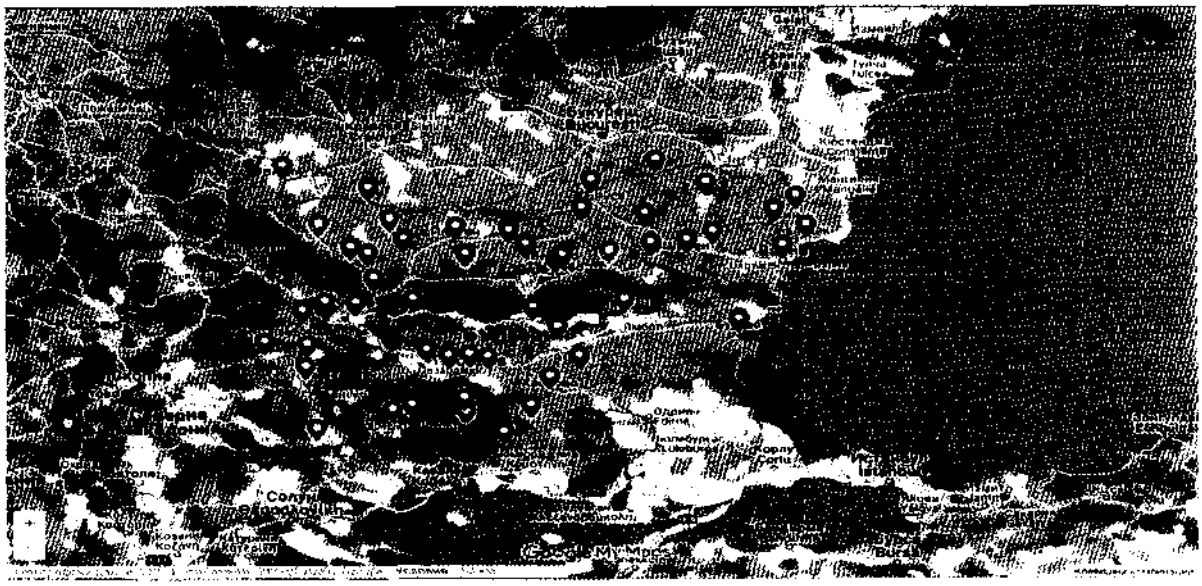
В периода на предоставяне на социалната услуга родителят е консултиран и информиран чрез психо обучение за възможните поведенчески и емоционални симптоми, които е необходимо да проследява при детето си. Информиран е за техники и подходи от негова страна, които да прилага при необходимост с цел стабилизиране на психо емоционалното състояние на детето си. Обсъждани са и както необходимостта от стимулиране и запазване на връзката на детето с майката, така и начини за справяне с демонстрираното от нея поведение.

Част от подкрепата е информиране на родителя за правата му по отношение на възможностите за социално подпомагане. Оказана му е подкрепа за изготвяне и депозиране на документи и стартиране на ЧИХД.

На база активното междуинституционално взаимодействие, съгласуване на работата между специалистите в Центъра, са отчетени положителни резултати както с детето, така и с бащата и пълната съвместимост. Към момента детето е в добро психоемоционално състояние, с положителни учебни резултати, в добро взаимодействие с връстници, с чувство за сигурност в семейството на бащата и имиращи разговори с майката. Основен акцент е мобилизиране на ресурсите им и овластяване за справяне с трудностите.

XVI. ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПОЛОЖЕНИЕ НА СИНИТЕ СТАИ – ПРИМЕРЕН МОДЕЛ ЗА ЗОНИРАНЕ /линк към интерактивна карта/

https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1GPdhdHGj_IaXT6QWAOZjJiFy-k8ufS4&ll=42.81043640232836%2C23.524933146954062&z=10

XVII. МОНИТОРИНГ

1. Осъществява се ежегодно от Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД), като специализиран орган за ръководство, координиране и контрол, чрез събиране на информация по образец от всички отговорни институции по прилагането на методиката.

2. ДАЗД изготвя обобщена информация с резултатите и с конкретни предложения за подобрение при възникнала необходимост, която се изпраща на заинтересованите страни.

3. Методиката се изменя и допълва под ръководството на ДАЗД в съответствие с:

3.1. нормативни промени;

3.2. възникнала необходимост, вследствие на практиката по прилагането им;

3.3. други случаи извън т. 3.1 и т. 3.2.

4. След приемането на измененията и допълненията на Методиката незабавно се предприемат действия по информиране на участниците в процеса за настъпилите промени от страна на ДАЗД.

5. При констатирани неподходящи практики, при постъпили сигнали или по искане на заинтересованите страни ДАЗД може да инициира дискусии за отстраняване на неправомерните практики и за подобряване на междуинституционалното сътрудничество.

XVIII. ПРИМЕРНА РАБОТНА ДОКУМЕНТАЦИЯ

ПРИЛОЖЕНИЯ:

1. Тактика на разпит на малолетни и непълнолетни.
2. Наръчник за интервюиране: Протокол на Националния институт за детско здраве и човешко развитие.
3. Заявка/искане за ползване на специализирано помещение „Синя стая“ до директор на СДВР/ ОДМВР
4. Заявка за предоставяне на социална услуга “Индивидуална оценка и посредничество при разпит на дете в специализирано помещение „Синя стая“
5. Протокол за предаване на запис от проведен разпит/изслушване в Специализирано помещение за разпит/изслушване на деца „Синя стая“
6. Заповед за отговорности и задължения на специалист имащ право на достъп и отговорности по отношение техниката в специализираното помещение
7. Примерна оценка на дете/младеж в конфликт със закона
8. Примерна оценка на дете, пострадало от престъпление.

ТАКТИКА НА РАЗПИТ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ

Д-р Герасим Геров – Академия на МВР

ВЪЗРАСТОВИ ИЗИСКВАНИЯ ПРИ РАЗПИТ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ /НОРМАТИВНА РАМКА/

В момента, действащото законодателство не поставя изискване за възраст, след която може да се допусне разпит на лице. Задължително се отчитат типични възрастови особености, като повишена емоционалност, неустойчивост, незрялост, липса на житейски опит. Оценката от вещо лице за годността на свидетеля е задължителна.

ОЦЕНКА ПО НПК С ОГЛЕД ВЪЗРАСТОВИ ОСОБЕНОСТИ

- Ниво на динамичен обмен на информацията в съзнанието на лицето.
- Трайност на получената информация
- Липса или наличие анализ на възприетата информация.
- Възможност за възпроизвеждане.
- Ниво на словесно-речево възпроизвеждане.
- Чувствителност към внушение и самовнушение.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА

- Проучване на личността на м/н лице с цел осъществяване на психологически контакт.
- Съобразяване с характера на престъплението, предмет на производството.
- Правилно определяне на момента в хода на следствието на действието – по възможност най-близо до момента на възприемане на информацията.
- Определяне на предмета на разпита – да не се изтъква официалността на действието и неговото сериозно значение.
- Началото и продължителността на разпита да са съобразени с възрастта и личностните особености.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА ИНДИВИДУАЛНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

- Наблюдателност.
- Възможности за запаметяване.
- Умения за анализиране на фактите.
- Възможности за вербално изразяване.

- Умения за постигане на концетрация.
- Осъзнаване на ситуацията.
- Познания по отношение на процедурата, в лицето е въвлечено.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ.

- Емоционална зависимост от околните.
- Степен на увереност в себе си.
- Усещане на лична значимост.
- Податливост на внушение.
- Нагласа към фантазиране.
- Устойчивост на стрес.
- Тип поведение – екстро или интровертно.
- Наличие на психологически защитни механизми.
- Симптоми на посттравматичен стрес.

СИНДРОМ НА ПОСТТРАВМАТИЧНИЯ СТРЕС (PTSD). ПРИЧИНИ.

- сериозна заплаха за живота;
- заплаха за здравето или физическото състояние;
- силна болка – физическа или психическа;
- рязка промяна в семейството - например загуба на близък човек;
- възприемане на факти и обстоятелства във връзка с извършено престъпление, предизвикващи чувство на уплаха;
- натрапчиво повтаряне на травмата по време на сън;
- емоционално откъсване от негативните преживявания, чрез отчуждение или преустановяване на стандартни занимания или дейности;
- остри реакции (свръхчувствителност, раздразнителност), емоционална възбуда, затруднена концентрация на вниманието;
- регрес в развитието.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ОБЩИ СЪВЕТИ.

- Задължително планиране на разпита през деня.
- Да не се препятстват обичайните занимания на детето – училище и други задължения.

- Продължителността да бъде съобразена с възрастта и съветите на психолозите.
- Правилно определяне на лицата, участващи в разпита.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ИЗБОР НА ВРЕМЕВИ ПЕРИОД.

- Съобразяване с дневния режим на детето.
- Да използва време на оптимална активност през деня.
- Да се избягват следобедните часове, особено ако са предвидени за сън.
- Да не са във време има други планирани активности – спорт или любими занимания.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ИЗБОР НА МЯСТО.

- Да отговаря на формалните изисквания за провеждане на разпит.
- По възможност да бъде помещение, специално проектирано и моделирано съобразно специфичните цели на разпита на дете.
- Мебелировката да бъде съобразена с възрастта на детето, но задължително да разполага с маса, удобен стол, лист хартия, молив
- Мястото да бъде изолирано от външни влияния – шум, светлина и да не пречи на концентрацията.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ТЕХНИЧЕСКО ОБОРУДВАНЕ.

- Преграда с еднопосочна видимост – тип огледало.
- Звукозаписни устройства.
- Микрофони и тонколони.
- Видеокамера за осъществяване на запис на процедурата.
- Радиовръзка, посредством слушалка с лицето, водещо разпита.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. СРОК ЗА ПРОВЕЖДАНЕ СПРЯМО ФАКТА.

- В непродължителен период след възприемане на основния факта в процеса.
- От нормативна гледна точка /НПК/ след образуване на наказателното производство.
- След събиране на достатъчно информация за разпитваното дете.

- Отчитане на специфичните условия на конкретния случай.
- Отчитане на фактори, като възраст, психическо и физическо състояние.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ВРЕМЕТРАЕНЕ И ПОЧИВКИ.

- По-малка възраст – по-кратък срок:
- Възраст до 6 години - 20-30 минути.
- Възраст от 6 до 18 години – 40-45 минути.
- Да се избягва забавянето на старта на разпита.
- Да се предвиждат почивки, ако концентрацията на детето спада.

ПОДГОТОВКА НА РАЗПИТА. ОСИГУРЯВАНЕ НА УЧАСТВАЩИ ЛИЦА.

- Разследващ орган/прокурор/съдебен състав – задължително.
- Педагог или психолог – задължително.
- Родител или настойник – при необходимост.
- Защитник/повереник/особен представител при хипотезите на НПК.
- Преводач/тълковник при нужда.

ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТА. ФАЗИ.

- Начални, подготвителни действия.
- Свободен разказ.
- Въпроси и отговори.
- Проверка и оценка.
- Заключителни действия.

ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТА. ПОДГОТВИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ.

- Осъществяване на непосредствения контакт, чрез ползване на неутрални теми.
- Представяне на провеждащия разпита и обяснения на неговата функция на разбираем език.
- Обяснение на процедурата, в която е въвлечено детето на разбираем за него език.
- Установяване на възможностите на детето да разпознае разликата между истина и лъжа.

- При трудности на дефинирането на двете понятия /истина - лъжа/ да се дадат подходящи примери.
- Информиране по подходящ начин за задължението да бъде казвана истината.
- Предупреждава се за отговорността за лъжливи показания – само по отношение на непълнолетен.
- Да се изяснят възможностите да не бъдат давани показания – при нужда с помощта на психолог.

ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТА. СВОБОДЕН РАЗКАЗ.

- Важно е първоначалното установяването на психологически контакт с лицето и спечелване на доверието му.
- Преходът от психологическият контакт към свободния разказ на лицето да се осъществява плавно.
- Темпото и съдържанието на разказа се определят от детето.
- Да не се прекъсва свободния разказ.
- При по-малки деца да се насърчава стартирането на разказа с насочващи въпроси.
- Да не се санкционират паузите, при по-голяма продължителност да се задават подканящи въпроси.
- Да се следят невербалните изразни средства при децата.
- Да се обърне внимание на речевия състав, който ползва лицето.

ДОБРИ ПРАКТИКИ ПРИ СВОБОДЕН РАЗКАЗ.

- Изразяване на интерес към казаното от детето, чрез жестове и мимики.
- Поддържане на контакт без да се осъществява постоянно наблюдение.
- Избягване на прекъсването.
- Да се иска уточняване, ако не е ясно какво детето е искало да каже.
- Преформулиране на въпрос, ако детето упорито не отговаря на него.
- Избягване на обещаването на награди за детето.
- Изразяване на подкрепа и съпричастност за детето.
- Поставяне на мястото на разпитваното лице.
- Даване на примери, включително лични.
- Създаване на близост и доверие.

НЕДОБРИ ПРАКТИКИ ПРИ СВОБОДЕН РАЗКАЗ.

- Прекрачване на физически граници на контакта. Скъсяване на дистанцията.
- Бързане и притискане на детето да бърза с разказа.
- Анализиране и оценяване на информацията в процеса на предоставянето й.
- Невербални реакции – несъгласие, изненада, възмущение и други.
- Използване на принуда или обещания.
- Даване на оценки.
- Паника при изразяване на емоции от страна на детето.
- Липса на разбиране към емоциите проявени от детето.
- Демонстрация на незаинтересованост.

ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТА. ВЪПРОСИ И ОТГОВОРИ.

- Плавно преминаване към въпросите под формата на разговор.
- Да се прилага установения в предходната фаза речник, с който борави детето.
- Целта на въпросите е допълване на разказа.
- Първоначално да се задават отворени въпроси, които провокират към свободен разказ по определени аспекти на случая.
- Отворените въпроси най-често започват с Кой, Къде, Какво?
- Да се избягват въпроси започващи със ЗАЩО?
- Да не се допуска задаване на внушаващи въпроси.
- Задават се повече фактологически въпроси – какво се е случило, а не оценъчни – как?.
- Въпросите да са кратки, ясни и да не съдържат сложна терминология.
- По удачно е да се изясняват отделни епизоди.
- Въпроси могат да задават и педагогът и родителят с разрешение на съответния орган.

ДОБРИ ПРАКТИКИ ПРИ ЗАДАВАНЕ НА ВЪПРОСИ.

- Използване на спокоен тон.
- Бавно говорене.
- Първо се задават по-лесни въпроси, после по сложни.
- Да не задават комплексни въпроси – само засягащи една тема.
- Предоставяне на достатъчно време за размисъл.
- Да се следи дали детето разбира въпроса.

- Обръщението към децата да е по малко име.
- Лицата за които се говори да бъдат назовавани с имената или прякорите, които детето ползва.
- При нужда да се изясняват използвани термини или изразни средства.
- Да се използват изразни средства на детето от разказа, независимо колко неприложими са те в контекста на въпроса.

НЕДОБРИ ПРАКТИКИ ПРИ ЗАДАВАНЕ НА ВЪПРОСИ.

- Рязка промяна на темата.
- Задаване на повече от един въпрос наведнъж.
- Пресилени жестове и мимики.
- Използване на неясни термини и обобщителни формули.
- Използване на сравнителни граматични форми – с по или най.
- Пропускане на въпроса – дали желае да допълни нещо.

ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТА. ПРОВЕРКА И ОЦЕНКА.

- Тези действия се извършват по време на целия разпит.
- Следва да се установят условията за формиране на показанията.
- Дали е оказвано влияние върху лицето.
- С кого е контактувал след извършване на престъплението.
- Имало ли е интерес от страна на някого за обстоятелствата, които се излагат.

ПРОВЕЖДАНЕ НА РАЗПИТА. ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ФАЗА.

- Да се отдели време за релаксация на детето и сваляне на напрежението.
- Да бъде похвалено за положените усилия по повод участието му в процесуалните действия.
- Да бъдат изследвано отношението му към разпита и евентуалните му притеснения.
- Да бъде предупредено за бъдещо участие, ако се налага такова.

Наръчник за Интервюиране: Протокол на Националния Институт за Детско Здраве и Човешко Развитие

I. УВОД

1. **"Здравей, казвам се _____.** [В случай, че има други присъстващи лица в стаята, ги представете; В идеален случай няма да има никого.] **Днес е _____ и е _____ часа. Аз интервюирам _____ в _____."**

"Както можеш да видиш в стаята има камера и микрофон. Те ще записват нашия разговор, така че да мога да запомня всичко, което ми казваш. Понякога забравям и тези записи ми позволяват да те изслушвам без да трябва да записвам всичко."

"Моята работа е да разговарям с деца [тийнейджъри] **за неща, които са им се случили. Аз редовно се срещам с деца** [тийнейджъри], **за да ми кажат истината за нещата, които са им се случили. За това преди да започнем искам да разбереш колко е важно да ми казваш истината."**
[Ако детето е по-малко, обяснете какво е истина и какво не е.]

"Ако кажа, че обувките ми са червени [или зелени], **това истина ли е или не е?**

[Изчакайте отговор, след това кажете:]

2. **"Това не би било истина, защото обувките ми всъщност са** [черни/сини]. **Ако обаче кажа, че съм седнал, това истина ли е или не?"**

[Изчакайте отговор.]

3. **"Това** [ще е/ няма да е] **истина, защото виждаш, че аз съм седнал."**

"Виждам, че разбираш какво означава да казваш истината. Наистина е важно да ми казваш само истината. Казвай ми само нещата, които наистина са ти се случили."

[Пауза.]

4. **"Ако те попитам въпрос, който не разбираш, ми кажи "Не разбирам"**

[Пауза.]

"Ако аз не разбирам какво *ти* казваш, аз ще те помоля да повториш."

[Пауза.]

5. **"Ако те попитам въпрос и ти не знаеш отговора, просто ми кажи "Не знам".**

"Например, ако те попитам какво е името на моето куче [или "името на синът ми"], **какво ще ми отговориш?"**

[Изчакайте отговор.]
[Ако детето каже, че не знае, кажете:]

6. **“Точно така. Ти не знаеш името на моето куче.”**

[Ако детето предположи, кажете:] **"Ти не знаеш името на кучето ми, защото ти не ме познаваш.**

Когато не знаем отговора, ние не предполагаме. Затова, ако не знаеш отговора на някой въпрос, просто кажи “Не знам”.

[Пауза.]

7. **"Ако кажа нещо, което не е истина и не е правилно, ми кажи."**

[Изчакайте отговор.]

8. **"Ако кажа, че си момиче на две години** [когато детето всъщност е момче на пет], **какво ще ми кажеш?"**

[Ако детето не ви поправи, кажете:]

"Какво ще ми кажеш, ако направя грешка и кажа, че си две годишно момиче [когато детето всъщност е момче на пет]?

[Изчакайте отговор.]

9. **Точно така. Сега знаеш, че трябва да ме поправиш, ако кажа нещо неправилно."**

[Пауза.]

10. **“Ако кажа например, че ти стоиш прав/а, какво ще кажеш?”**

[Изчакайте отговор.]

"Правилно."

II. ИЗГРАЖДАНЕ НА ДОВЕРИЕ

"Преди да си поговорим, бих искал/а да те опозная по-добре."

1. **"Разкажи ми за нещата, които харесваш да правиш."**

   [Изчакайте отговор.]

   [Ако детето Ви отговаря подробно, отидете на въпрос 3.]

   [Ако детето не Ви отговаря, дава кратки отговори или се запъва, кажете:]

2. **"Аз наистина искам да те опозная. Разкажи ми за нещата, които харесваш да правиш."**

   [Изчакайте отговор.]

3. **"Кажи ми повече за** [нещата, които детето е споменало в разказа си. ИЗБЯГВАЙТЕ ДА ГОВОРИТЕ ЗА ТЕЛЕВИЗИЯ, ВИДЕО ИГРИ И ФАНТАСТИКА]."

   [Изчакайте отговор.]

III. ТРЕНИРАНЕ НА ЕПИЗОДИЧНА ПАМЕТ

Специално събитие

[БЕЛЕЖКА: ТАЗИ СЕКЦИЯ СЕ ПРОМЕНЯ СПРЯМО ИНЦИДЕНТА]

[ПРЕДИ ИНТЕРВЮТО ИДЕНТИФИЦИРАЙТЕ СКОРОШНО СЪБИТИЕ В ЖИВОТА НА ДЕТЕТО (ПЪРВИ УЧЕБЕН ДЕН, РОЖДЕН ДЕН, ПОЧИВКА, ПРАЗНЕНСТВО). СЛЕД ТОВА ЗАДАЙТЕ ДОЛУПОСОЧЕНИТЕ ВЪПРОСИ. ПО ВЪЗМОЖНОСТ ИЗБЕРЕТЕ СЪБИТИЕ, КОЕТО СЕ Е СЛУЧИЛО ОКОЛО ПРЕДПОЛАГАЕМИЯ ИНЦИДЕНТ, НЕ ЗАДАВАЙТЕ ВЪПРОСИ ЗА ТОВА СЪБИТИЕ.]

"Бих искал да науча повече за теб."

1. **"Преди няколко** [дни, седмици] **си бил/а на** [почивка, рожден ден]. **Разкажи ми за** [този рожден ден/почивка]."

[Изчакайте отговор.]

1а. "Спомни си за [това събитие] **и ми разкажи какво се случи този ден от момента, в който се събуди, до** [определен момент от събитието, което детето е споменало]."

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

1б. "След това какво се случи?"

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

1в. "Разкажи ми всичко, което се случи след това до момента, в който не си легна."

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

1г. "Разкажи ми повече за [събитие, споменато от детето]**."**

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

1д. "По-рано ти спомена [дейност спомената от детето]**. Разкажи ми всичко за това** [събитие, споменато от детето]**."**

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

[Ако детето не опише обстойно случая, продължете с въпроси от 2 до 2д.]

[Бележка: Ако детето даде описание на случая, кажете:]

"Много е важно да ми разкажеш всичко, което си спомняш [за нещата които са ти се случили]**. Можеш да ми кажеш и добрите и лошите неща."**

Вчера

2. Аз наистина искам да знам за нещата, които са ти се случили. Кажи ми за
всичко, което се е случило [си правил/а] **вчера от момента, в който се събуди до момента, в който си легна."**

[Изчакайте отговор.]

2а. "Не искам да криеш нищо от мен. Разкажи ми всичко, което ти се случи от момента, в който се събуди, до [някаква дейност, спомената от детето в отговор на предишния въпрос]**."**

[Изчакайте отговор.]

2б. "След това какво се случи?"

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

2в. "Разкажи ми за всичко, което се случи след [някакво събитие, споментато от детето] **докато не си легна."**

[Изчакайте отговор.]

2г. "Разкажи ми повече за [случай дейност спомената от детето]."

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

2д. "По-рано ти спомена [случай дейност спомената от детето]."

[Изчакайте отговор.]

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти се налага в тази част на интервюто.]

Днес

АКО ДЕТЕТО НЕ ДАДЕ АДЕКВАТНО И ПОДРОБНО ОПИСАНИЕ ЗА ВЧЕРА, ПОВТОРЕТЕ ВЪПРОСИ 2-2г ЗА ДНЕС, КАТО ИЗПОЛЗВАТЕ "МОМЕНТА, В КОЙТО ДОЙДЕ ТУК" КАТО ПОСЛЕДНО СЪБИТИЕ.

"Важно е да ми кажеш всичко за нещата, които *наистина* са ти се случили."

СЪЩЕСТВЕНАТА ЧАСТ ОТ ИНТЕРВЮТО IV. ПРЕМИНАВАНЕ КЪМ СЪЩЕСТВЕНИТЕ СЪБИТИЯ

"Сега след като те познавам по-добре, искам да поговорим защо си тук днес."

[Ако детето започне да отговаря, изчакайте.]

[Ако детето разкаже накратко за събитието (например, "Иван ме докосна" или "Баща ми ме удари") отидете на въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не потвърди събитията, продължете въпрос 1.]

1. **"Разбирам, че нещо може би ти се е случило. Разкажи ми за всичко, което ти се е случило от началото до края."**

   [Изчакайте отговор.]

   [Ако детето потвърди, продължете с въпрос 10.]

   [Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

   [Ако детето не потвърди, продължете с въпрос 2.]

2. **"Както ти казах, работата ми е да разговарям с деца за неща, които може би са им се случили.**

Много е важно да ми кажеш защо [ти си тук/ ти дойде тук/ аз съм тук]. **Кажи ми защо смяташ, че** [майка ти/ баща ти/ баба ти] **те доведоха тук днес** [или защо смяташ, че аз дойдох да говорим днес"].

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не потвърди подозренията, а Вие знаете, че е имало предишен контакт с властите, продължете с въпрос 4 или 5.]

[Ако детето не потвърди подозренията и Вие не знаете, че е имало предишен контакт с властите, продължете с въпрос 3.]

3. **"Рабрах, че ти си говорил/а с** [доктор/ учител/ социален работник/ друг професионалист] **на/в** [дата/място]**. Разкажи ми за какво говорихте."**

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не потвърди подозренията и няма видими следи от насилие, продължете с въпрос 5.]

[Когато има видими следи от насилие, разследващият полицай ви е показал снимки или ви е казано за следите от насилие, и/или интервюто протича в болницата след медицинския преглед, кажете:]

4. **"Виждам** [казаха ми]**, че имаш следи/рани/синини на твоето/ят/ята _____. Разкажи ми всичко за това."**

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не потвърди подозренията, продължете с въпрос 5.]

5. "Има ли някой, който те притеснява?"

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето даде положителен отговор или потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не даде положителен отговор и не потвърди подозренията, продължете с въпрос 6.]

6. "Случило ли ти се е нещо в [мястото/времето на предполагаемият инцидент]?"

[Бележка: Не споменавайте името на заподозрения или каквито и да било детайли свързани със събитието.]

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето даде положителен отговор или потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето не даде положителен отговор и не потвърди подозренията, продължете с въпрос 7.]

7. "Някой направил ли ти е нещо, което ти смяташ за неправилно?"

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето даде положителен отговор или потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не даде положителен отговор и не потвърди подозренията, продължете с въпрос 8.]

***ПАУЗА.* ГОТОВИ ЛИ СТЕ ДА ПРОДЪЛЖИТЕ? БИ ЛИ БИЛО ПО-ДОБРЕ, АКО НАПРАВИТЕ ПОЧИВКА ПРЕДИ ДА ПРОДЪЛЖИТЕ?**

В СЛУЧАЙ, ЧЕ РЕШИТЕ ДА ПРОДЪЛЖИТЕ, ПРЕДИ ИНТЕРВЮТО ВИЕ ТРЯБВА ДА СТЕ ФОРМУЛИРАЛИ КОНКРЕТНИ ВЕРСИИ НА ВЪПРОСИ 8 И 9, КАТО ИЗПОЛЗВАТЕ ФАКТИТЕ, КОИТО ЗНАЕТЕ. ПОСТАРАЙТЕ СЕ ВЪПРОСИТЕ ДА НЕ СА ПОДВЕЖДАЩИ. АКО НЕ СТЕ ФОРМУЛИРАЛИ ТЕЗИ ВЪПРОСИ, НАПРАВЕТЕ ПОЧИВКА.

8а. "Някой [обобщете съмненията без да уточнявате името на заподозрения и без да давате твърде много подробности]." (Например, "Някой удари ли те?" или "Някой докосна ли те по интимите части?")

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето даде положителен отговор или потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не даде положителен отговор и не потвърди подозренията, продължете с въпрос 9.]

9а. Твоят/а учител/ка [доктор/ка, психолог, съсед/ка] **ми каза/ показа** ["че ти си докоснал/а интимните части на друго дете"/ "картина, която си нарисувал/а"], **и аз искам да разбера дали нещо ти се е случило. Някой**

[обобщете съмненията без да уточнявате името на заподозрения и без да давате твърде много подробности]. (Например, "Някой докосна ли те по интимите части?")

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето даде положителен отговор или потвърди подозренията, продължете с въпрос 10.]

[Ако детето даде подробно описание на случилото се, отидете на въпрос 10а.]

[Ако детето не даде положителен отговор и не потвърди подозренията, продължете със секция XI.]

V. ПРОУЧВАНЕ НА СЪБИТИЯТА

Отворени въпроси

10. [Ако детето е под 6-годишна възраст, ПОВТОРЕТЕ ТВЪРДЕНИЕТО, КАТО ИЗПОЛЗВАТЕ ДУМИТЕ НА ДЕТЕТО без да давате допълнителна информация или имена , които детето не е споменало.]

[След това кажете:]

"Разкажи ми всичко."

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето е наг 6-годишна възраст, кажете:]

"Разкажи ми всико за случилото се."

[Изчакайте отговор.]

10а. "След това какво се случи?" или **"Разкажи ми още."**

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

[БЕЛЕЖКА: АКО ОПИСАНИЕТО НА ДЕТЕТО Е ПОВЪРХНОСТНО, ОТИДЕТЕ НА ВЪПРОС 12 (РАЗДЕЛЯНЕ НА ИНЦИДЕНТИТЕ). АКО ДЕТЕТО ОПИШЕ КОНКРЕТЕН ИНЦИДЕНТ, ПРОДЪЛЖЕТЕ С ВЪПРОС 10б.]

10б. "Разкажи ми всичко, което се случи този ден/тази нощ, като започнеш от [момент, споменат от детето] **до** [предполагаемия инцидент, описан от детето]**."**

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

10в. "Разкажи ми повече за [този човек/предмет или действие, споменато от детето]**."**

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

10г. "Ти спомена [човек/ предмет/ действие, споменато от детето]**, разкажи ми повече за това."**

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

[Ако сте объркани за конкретни детайли [например, за последователността на действията], би помогнало да кажете:]

"Ти ми разказа много и това е от голяма помощ, но аз съм малко объркан/а. За да сигурен/а, че разбирам, започни от начало и ми разкажи [как започна всичко/точно какво се случи/как приключи всичко]."

Конкретни въпроси, свързани с информация, споделена от детето

[Ако някои основни подробности, свързани с предполагаемия инцидент, са все още неясни или липсват, след като сте използвали отворените въпроси, използвайте директни въпроси, където е възможно.]

[Бележка: Първо насочете вниманието на детето към спомената подробност, след това задайте директния въпрос.]

Основен формат за задаване на директни въпроси

11. "Ти спомена [човек/ предмет/ действие], [довършете с директен въпрос]."

Примери:

1."Ти спомена, че си бил/а в магазина. Къде по-точно беше?" [Изчакайте отговор.] **"Разкажи ми за магазина."**

2."По-рано ти спомена, че майка ти те е ударила с "това дълго нещо". Разкажи ми за "това дълго нещо."

3."По-рано ти спомена някакъв/ва съсед/ка. Знаеш ли името името му/й?" [Изчакайте отговор.] **"Разкажи ми за него/нея."** [Не питайте за физическо описание.]

4. "Ти спомена, че твой съученик/чка е видял случилото се. Как е неговото/нейното име?" [Изчакайте отговор.] **"Разкажи ми както той/тя правеше там."**

Разграничаване на събитията

12. "Това само веднъж ли се случи или повече пъти?"

[Ако инцидента се е случил само веднъж, преминете към Почивка.]

[Ако инцидента се е случил повече от един път, продължете с въпрос 13.
ЗАПОМНЕТЕ, ЧЕ ТРЯБВА ДА ПРОУЧИТЕ ВСЯКО СЪБИТИЕ ПО ОТДЕЛНО, КАКТО Е ПОКАЗАНО ПО-ДОЛУ.]

Разследване на конкретни събития

Отворени въпроси

13. Разкажи ми всичко за последния път [за първия/ за случая в (конкретна локация)/ за случая, който си спомняш добре]**, когато нещо се случи."**

[Изчакайте отговор.]

13а. "След това какво се случи?" или **"Разкажи ми повече."**

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

13б. "Спомни си отново онзи ден [онази нощ] **и ми разкажи всичко, което се случи от** [момент преди случилото се, споменат от детето] **до** предполагаемия инцидент, използвайки думите на детето]."

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте вариации на този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

13в. "Разкажи ми повече за [този човек/предмет или действие, споменато от детето]."

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

13г. "Ти спомена [човек/ предмет/ действие, споменато от детето]**, разкажи ми повече за това."**

[Изчакайте отговор.]

[Използвайте този въпрос колкото пъти се налага, докато не получите пълно описание на случилото се.]

Конкретни въпроси, свързани с информация, която детето е споделило

[Ако все още има липсваща важна информация, свързана с предполагаемия инцидент, използвайте директни въпроси. Важно е да съчетавате отворени и конкретни въпроси, където е възможно."

[Бележка: Първо привлечето вниманието на детето към детайла и след това задайте конкретен въпрос.]

Основен формат за конкретни въпроси

14. "Ти спомена [човек/ предмет/ действие, споменато от детето], [как/кога/къде/кой/какво довършване на директния въпрос]."

Примери:

1.Ти спомена, че си гледал/а телевизия. Къде беше по-точно?" [Изчакайте отговор.] **"Разкажи ми всичко."**

"По-рано ти спомена, че баща ти те е "цапардосал". Разкажи ми точно какво направи той."

3. "Ти каза, че един приятел/ка е бил/а там. Как е неговото/нейното име?" [Изчакайте отговор.] **"Разкажи ми какво правеше той/тя."**

4. "По-рано ти спомена, че чичо ти "е правил секс с теб"/ "ти е направил френска целувка"/ "вкарал пръсти в теб". Кажи ми какво точно направи той."

ПОВТОРЕТЕ ЦЯЛАТА СЕКЦИЯ ЗА ВСИЧКИТЕ, СПОМЕНАТИ ОТ ДЕТЕТО ИНЦИДЕНТИ.

VI. ПОЧИВКА

[Кажете на детето:]

"Сега искам да проверя дали съм разбрал/а всичко и дали няма нещо, което все още да те попитам. Сега ще помисля за всичко, което ми каза/ разгледам записките си."

[По време на почивката разгледайте информацията, която сте получили, попълнете нужните протоколи, вижте дали няма липсваща информация и планирайте останалата част на интервюто. ВАЖНО Е ДА ФОРМУЛИРАТЕ КОНКРЕТНИТЕ ВЪПРОСИ ПИСМЕНО.]

След почивката

[За да получите информация, която все още не е спомената от детето, използвайте отворени и директни въпроси, подобни на описаните по-горе. След всеки директен въпрос задавайте отворен ("Разкажи ми повече."). След като приключите с тези въпроси, продължете със секция VII.]

VII. ПОЛУЧАВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ, КОЯТО *НЕ Е* СПОДЕЛЕНА ОТ ДЕТЕТО

[Използвайте конкретни въпроси само, ако липсва съществена информация и вече сте използвали всички други опции. Важно е да задавате отворени въпроси (Разкажи ми повече.).

[Бележка: В случай, че има няколко инцидента, трябва да използвате директни въпроси, като използвате думите на детето, за да конкретизирате. Задавайте конкретни въпроси само след като сте дали възможност на детето да разкаже.]

[ПРЕДИ ДА ПРОДЪЛЖИТЕ КЪМ СЛЕДВАЩИЯ ИНЦИДЕНТ ТРЯБВА ДА СТЕ СЪБРАЛИ ЛИПСВАЩАТА ИНФОРМАЦИЯ ЗА КОНКРЕТНОТО СЪБИТИЕ]

Основен формат на конкретни въпроси за информация, която *не е* споделена от детето

"Когато ми каза за [конкретно събитие, отличаващо се по време или място], **ти спомена** [човек/предмет/действие]. **Беше ли** [конкретен въпрос]?"

[Изчакайте отговор.]

[Където е възможно последвайте с:]

"Разкажи ми повече."

Примери:

1.Когато ми каза за случая в мазето, ти спомена, че той си е свалил панталоните. Нещо случи ли се с твоите дрехи?"

[Изчакайте отговор.]

[След като детето отговори, кажете:]

“Разкажи ми повече.”

[Изчакайте отговор.]

2. **Когато ми разказа за последния път, ти спомена, че той те е докоснал. През дрехите ли те докосна?”**

[Изчакайте отговор.]

[След като детето отговори, кажете:]

“Разкажи ми повече.”

[Изчакайте отговор.]

3. **“Под дрехите ли те докосна?”**

[Изчакайте отговор.]

[След като детето отговори, кажете:]

“Разкажи ми повече.”

[Изчакайте отговор.]

4. **Ти ми каза, че нещо се е случило на площадката. Някой видя ли какво се случи?”**

VIII. АКО ДЕТЕТО НЕ СПОДЕЛИ ИНФОРМАЦИЯ, КОЯТО ОЧАКВАТЕ

Ако знаете, че детето е споделило тази информация с някого, кажете:

1. **“Разбрах, че си говорил с _____ в _____. Разкажи ми за какво си говорихте.”**

[Ако детето не даде нужната информация, преминете към въпрос 2; Ако детето даде някаква информация, кажете:]

“Разкажи ми повече.”

[Последвайте с още подканящи въпроси като “Разкажи ми повече за това”]

Ако знаете за информация, която не е споделена все още, кажете:

2. **“Чух** [казаха ми]**, че си казал/а** [обобщете информацията, която знаете, без да споделяте детайли, които биха довели до обвинение]**. Разкажи ми повече.”**

[Последвайте с още подканящи въпроси като “Разкажи ми повече за това.” при нужда.]

3. Ако нещо е видяно, кажете:

3а. “Разбрах, че някой е видял _____. Разкажи ми повече.”

[Последвайте с още подканящи въпроси като "Разкажи ми повече за това." при нужда.]

Ако детето отрече, продължете с въпрос 3б.

3б. "Нещо случило ли ти се е в [място/ време]**? Разкажи ми повече за това."**

[Последвайте с още подканящи въпроси като "Разкажи ми повече за това", ако е необходимо]

Ако детето има/ е имало наранявания или синини, кажете:

4. **"Виждам** [казаха ми]**, че имаш** [наранявания/синини] **по** [част от тялото]**. Разкажи ми всичко за тях."**

[При нужда последвайте с още подканящи въпроси като "Разкажи ми повече за това."]

5. **"Някой причини ли ти ги?"**

[Ако детето отрече, продължете със следващата секция.]

[Ако детето потвърди, кажете:]

"Разкажи ми повече."

[При нужда последвайте с още подканящи въпроси като "Разкажи ми повече за това."]

IX. ДЕТАЙЛИ:

НА КОГО ДЕТЕТО Е КАЗАЛО ПЪРВО И КАКВО

"Днес ти ми разказа много, което наистина ми помага да разбера какво наистина се е случило."

[Ако детето е казало по време на интервюто, че е споделило с някой друг за случилото се, продължете с въпрос 6. Ако детето не е споменало, че е споделило с другиго, проучете тази вероятност, като кажете:]

1. **"Разкажи ми какво след случи след** [последния инцидент]."

[Изчакайте отговор.]

2. **"След това какво се случи?"**

[Бележка: Използвайте този въпрос колкото пъти е нужно.]

[Ако детето разкрие информация, която е притеснителна, отидете на въпрос 6; иначе, продължете с въпрос 3.]

3. **"Някой друг знае ли за това, което се е случило?"**

[Изчакайте отговор. Ако детето спомене някого, отидете на въпрос 6.]

[Ако детето потвърди, но не спомене име, попитайте:]

"Кой?"

[Изчакайте отговор. Ако детето спомене някого, отидете на въпрос 6.]

4. **“Сега искам да разбера как други хора са разбрали за** [последния инцидент].”

[Изчакайте отговор. Ако детето спомене някого, отидете на въпрос 6.]

[Ако има липсваща информация, задайте следните въпроси.]

5. **“Кой е първият човек, освен теб и извършителя, научил за** [предполагаемия инцидент, използвайте думите на детето]?”

[Изчакайте отговор.]

6. **“Разкажи ми всичко за това как** [първият човек според думите на детето] е разбрал за случая.”

[Изчакайте отговор.]

[След това кажете:]

“Разкажи ми повече.”

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето опише разговор, кажете:]

“Разкажи ми всичко, за което си говорихте.”

[Изчакайте отговор.]

7. **“Кой друг знае за** [предполагаемия тормоз, използвайки думите на детето]?”

[Изчакайте отговор.]

[След това кажете:]

“Разкажи ми повече.”

[Изчакайте отговор.]

[Ако детето опише разговор, кажете:]

“Разкажи ми всичко, за което си говорихте.”

[Изчакайте отговор.]

Ако детето не сподели, че е говорило с някого:

ПОВТОРЕТЕ ЦЯЛАТА СЕКЦИЯ ЗА ВСЕКИ ОТ ИНЦИДЕНТИТЕ, ОПИСАНИ ОТ ДЕТЕТО.

X. ПРИКЛЮЧВАНЕ НА ИНТЕРВЮТО

[Кажете:]

"Ти ми каза много неща днес, и искам да ти благодаря, че ми помогна да разбера ситуацията."

1. **Има ли нещо друго, което смяташ, че трябва да знам?"**

   [Изчакайте отговор.]

2. **"Има ли още нещо, което искаш да ми кажеш?"**

   [Изчакайте отговор.]

3. **"Имаш ли въпроси към мен?"**

   [Изчакайте отговор.]

4. **"Ако искаш да говориш с мен отново, можеш да ми звъннеш на този номер."**

   [Подайте визитна картичка/листче с вашето име и телефонен номер.]

XI. РАЗГОВОР ПО НЕУТРАЛНА ТЕМА

"Какво ще правиш днес след като си тръгнеш?"

[Говорете с детето минута-две на неутрална тема.]

"Часът е _____ и интервюто е приключено.

Рег. №....., екз. №.....

.....20.... г.

ДО
ДИРЕКТОРА НА СДВР/ ОДМВР

.....

(специфично наименование, име и фамилия)

АДРЕС

ЗАЯВКА

за ползване на специализирано помещение „Синя стая“

от

..... -

(име, презиме и фамилия)

☐ ***разследващ орган*** по досъдебно производство рег. № ..... по описа на ...../

☐ ***прокурор от*** .....

☐ ***съдия - докладчик*** по гр./нак. дело №..... по описа на .....

(отбелязва се в квадратчето с „Х“ съответния субект)

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДИРЕКТОР,

Заявявам, че искам да ползвам специализирано помещение – „Синя стая“, находящо се във Вашата структура, във връзка с разпит на лицето: .....

(име, презиме, фамилия)

..... -

извършил ..... с ЕГН ....,

адрес: гр. /с. ..... обл. ....., ж.к. .....

..... ул. . ..... №

Разпитът да бъде осъществен на ..... от ..... часа.

(дата)

За целта да бъдат осигурени:

1. Специалист, обучен да провежда разпити/изслушвания в синя стая.

2. Вещо лице.

(в случаите, в които е необходимо назначаването на експертиза, за да не се налага преразпит на вещото лице)

3. Инспектор от ДПС, съгласно чл.388 от НПК.

4. Технически помощник, назначен по съответния ред за изготвяне на звукозапис и видеозапис на разпита.

4. Друго лице, съобразно конкретния случай .....

(представител на ОЗД , адвокат и др.)

.....

Забележка: В призовките и съобщенията, които се връчват на лицата, които следва да се призоват и явят на разпита, задължително да се отбележи точния адрес на „Синята стая“, датата и часа, в който ще се проведе разпита.

Лице за контакт:.....,

(име и фамилия на разследващ полицай, прокурор или съдия-докладчик)

мобилен телефон .....

Кратко описание на случая: .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Дата: .....

Изготвил: .....

.....

(длъжност, име, фамилия)

Рег. №....., екз. №.....

.....20.... г.

ДО
ДИРЕКТОРА НА СДВР/ ОДМВР

.....

(специфично наименование, име и фамилия)

АДРЕС

И С К А Н Е

за ползване на специализирано помещение „Синя стая“

от

..... -

(име, презиме и фамилия)

☐ ***разследващ орган*** по досъдебно производство рег. № ..... по описа на ...../

☐ ***прокурор от*** .....

☐ ***съдия - докладчик*** по гр./нак. дело №..... по описа на .....

(отбелязва се в квадратчето с „Х“ съответния субект)

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ДИРЕКТОР,

Моля, да ни бъде разрешено ползването на специализирано помещение – „Синя стая“, находящо се във Вашата структура, във връзка с разпит на детето: ..... -

(име, презиме, фамилия)

жертва/ свидетел/ на престъпление по чл. ..... от ..... с ЕГН .....,

(подчертава се необходимото)

адрес: гр. /с. ..... обл. ....., ж.к. .....

..... ул. . ..... №.....

Разпитът да бъде осъществен на ..... от ..... часа.

(дата)

За целта да бъдат осигурени:

ВАРИАНТ 1. Подготвен специалист, който да да осъществи подготовката на детето, и/ или неговите родители за участие в процедурата, както и да подпомага разпита му.

ВАРИАНТ 2. Специалист, обучен да провежда разпити/изслушвания в синя стая.

.....

2. Вещо лице.

(в случаите, в които е необходимо назначаването на експертиза, за да не се налага преразпит на вещото лице)

3. Инспектор от ДПС.

4. Технически помощник, назначен по съответния ред за изготвяне на звукозапис и видеозапис на разпита.

5. Друго лице, съобразно конкретния случай .....

(лекар, психолог, представител на ОЗД , адвокат и др.)

.....

Забележка: В призовките и съобщенията, които се връчват на лицата, които следва да се призоват и явят на разпита, задължително да се отбележи точния адрес на „Синята стая", датата и часа, в който ще се проведе разпита.

Лице за контакт:.....,

(име и фамилия на разследващия полицай или съдия-докладчик)

мобилен телефон .....

Кратко описание на случая: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Дата: .....

Изготвил: .....

Примерна бланка на писмена заявка, като всеки доставчик на социална услуга може във вътрешни правила да определи начина за подаване на заявката – по имейл, по телефон, чрез създаване на гугъл-календар или по друг начин.

Изх. №...../.....

ДО:
РЪКОВОДИТЕЛ НА СОЦИАЛНА УСЛУГА

З А Я В К А

за предоставяне на социална услуга - "Индивидуална оценка и посредничество при разпит на дете в специализирано помещение – „Синя стая".

От.....
по пр.пр/ гр./нак.дело №..... по описа на .....

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ДИРЕКТОР,

Моля, своевременно да бъде предприето предоставяне на социална услуга - "Индивидуална оценка и посредничество за разпит на дете, в специализирано помещение – „Синя стая" в гр....., във връзка с разпит на детето: .....

Разпитът следва да бъде осъществен в срок до .....
За координация на действията, които предстои да бъдат извършени е необходимо да се осъществи връзка с разследващ полицай ..... при ..... РУ на МВР - ..... /тел: ....., и/или с наблюдаващия делото прокурор .....
тел: .....
Дата: ..... Изготвил: .....

Примерна бланка

ПРОТОКОЛ

за предаване на запис от проведен разпит/изслушване в Специализирано помещение за разпит/изслушване на деца „Синя стая“

Днес, ……., служителят

…… ……

на длъжност ……

в ……

Извърши запис на проведено изслушване/разпит на дете, във връзка с……

(номер на дело, прокурорска преписка и пр.)

Провеждането на разпита/изслушването беше обезпечено със звуко и видеозаписна техника, както и софтуер, който позволява съхранение на записа и тяхното прехвърляне на външен цифров носител.

С настоящия протокол .....

.....

(три имена и длъжност на предаващия записа)

Предавам на цифров носител записа от описания по-горе разпит/изслушване на:

.....

.....

(три имена и длъжност на приемащия записа)

ПРЕДАЛ: ..... ПРИЕЛ:.....

/предназначена за социалните услуги/

З А П О В Е Д

№ …. / ……г.

Във връзка с **Процедура или Вътрешни правила за достъп и съхранение на видеозаписи** от проведените в специализираното помещение „синя стая" разпити на деца по досъдебни и съдебни производства, както и изслушвания по граждански правни процедури (доставчикът на социалната услуга разполага с възможност да прецени с какъв документ урежда вътрешноорганизационни въпроси) и изпълнение на изискванията на наличните нормативни документи, **с цел запазване поверителността и защита на личните данни** на лицата, ползващи интегрирана услуга в ……

ОПРЕДЕЛЯМ:

Специалист имащ право на достъп и отговорности по отношение техниката в специализираното помещение:

1. **…… – служител /посочва се длъжността/ в……**

Възлагам на определения с настоящата Заповед служител следните **отговорности и задължения:**

- Да отговаря за техническото обезпечаване на процедурата.
- Да подготвя техниката, следи техническите параметри по време на разпита / изслушването.
- Да отговаря за техническата изправност на апаратурата.
- След приключване на процедурата предоставя на електронен носител записа на заявяващия орган, което документират с приемо-предавателен протокол. Записът се предава в запечатан и подпечатан с печата на услугата плик.
- Попълва нужната информация за регистриране на разпита/ изслушването в Регистъра за ползване на специализираното помещение.

Настоящата Заповед да бъде сведена до знанието на отговорните лица срещу подпис.

РЪКОВОДИТЕЛ:

/ …… /

Оценка
на дете/младеж в конфликт със закона

Лични данни

Име, презиме, фамилия:	
Дата на раждане и възраст:	
Пол:	
ЕГН:	
Юридически статут на детето: Предприети правни процедури, наложени мерки и наказания Родителски права Мерки за закрила Настойничество Статут на пребиваване Друго	
Имена, адрес,тел.: (на родители/ настойници)	

Описание на заявката:

От кого?	
Повод да оценката – сигнал за престъпление, насилие, тормоз, друго...	
Предназначение (за кого и за какво?)	
Дата:	
Срок за изготвяне на	.....

оценката:	

Източници на информация

Брой интервюта с детето/младежа:	
Брой срещи с други лица:	
Документация:	
Друго:	

Други данни

Дата на представяне на оценката:	
Дата на следващо актуализиране на оценката:	

Екип по случая:
Ключов специалист:
Представител на правосъдието – полиция, МК, прокуратура, съд, пробационен служител:
ДСП/ОЗД:
Социален възпитател:
Психолог:
Други

1. Характеристика на поведението, повод за оценката

1.1. Представяне на проявата в конфликт със закона/деструктивно поведение.	
1.2. Отношение към нарушението/проявата	
1.3. История на прояви в конфликт със закона	
1.4. История на деструктивни прояви	

2. История на живота на детето/юношата, семейство и родителски капацитет/ капацитет на грижата

2.1.Характеристика на грижите през ранното детство	

2.2. Характеристика на грижите в училищна възраст	
2.7. Семеен статус и родителски капацитет	
2.8. Характеристика на грижата и капацитет на грижата (когато детето понастоящем е в алтернативна грижа)	

3. Личностни особености на детето/юношата

3.1.Емоционално – психологически	
3.2.Когнитивно развитие и умения за мислене	
3.3.Поведенчески индикатори за психично страдание[1]	
3.4.Стратегии за справяне с проблемите/ резилиятност	
3.5. Здраве	
3.6.Зависимости	
3.7. Нагласи, ценности, убеждения	
3.8.Умения за междуличностно взаимодействие	
3.9. Образование:	
3.10. Социална интеграция	

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ОЦЕНКА

I. Характеристика на детето/младежа II. Същност на поведението в конфликт със закона. Обобщение :

V. Оценка на риска:
Индикатори за риск от нараняване на други хора:

Индикатори за уязвимост:

II. Основни нужди:

IV.РЕСУРСИ/ПРОТЕКТИВНИ ФАКТОРИ:

Препоръки към орган, вземащ решение за мерки или наказания :
При вземане на решение по компетентност да бъдат взети под внимание гореизложените личностни особености на непълнолетния, описаните рискове и нужди.

Препоръки към индивидуалния план/проект:

Изготвил:

ОЦЕНКА

НА ДЕТЕ, ЖЕРТВА НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

1.Лични данни

Име, презиме, фамилия:	
Дата на раждане и възраст:	
Пол:	
ЕГН:	
Индивидуални особености, повишаващи уязвимостта: етнически произход, раса, религия, увреждане сексуална ориентация, здравословно състояние друго	
Юридически статут на детето: Родителски права Мерки за закрила Настойничество Статут на пребиваване Друго	
Имена, адрес, тел.: (на родители/ настойници)	

2.Описание на заявката:

От кого?	
Повод да оценката – сигнал за насилие, злоупотреба, друго...	
Предназначение (за кого и за какво?)	
Дата:	
Срок:	

Източници на информация

Брой интервюта с детето:	
Брой срещи с други лица:	
Документация:	

Друго:	

3.Характеристика на актуалната ситуация на детето.

3.1.Вид и характер на престъплението/ насилието	
Вид и тежест на престъплението - дали е престъпление от омраза, от предразсъдъци или дискриминация, сексуално насилие, насилие при близки взаимоотношения и дали извършителят е бил в позиция на контрол и др. (Според НК – сексуалните посегателства и сексуалната злоупотреба с деца, трафик, експлоатация на деца са с по-голяма тежест, която трябва да се отчита);	
Продължителност и интензивност	
Място на извършване	
Друго: …	
Извършител/извършители: - роднина/близък - живее/не живее с детето - има/няма възможност за продължаване на насилието - има/няма възможност за заплаха; - има/няма зависимост на жертвата от извършителя - друго	
Предприети правни процедури - От кого? - Какви? - Кой гарантира интереса на детето?	
Друго (важна допълнителна информация):	
3.2. Актуално психично състояние на детето:	

Емоционално Когнитивно Поведенческо Ниво на развитие Езиково развитие, какъв език говори	
Как приема насилието, което се е случило?	
Психически симптоми на преживяното насилие:	
Има ли други проблеми, които се наблюдават?	
Друго:	
Оценка на готовността за участие в правни процедури *(информацията се набира директно от детето без да се провежда разпит или изслушване/*	

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ОЦЕНКА – СТАНОВИЩЕ:

I. Характеристика на състоянието на детето

Развитие:
Последици от насилието:
Наличие/отсъствие на подкрепяща и сигурна среда:
Готовност за участие в правни процедури:

II. Основни рискове / от повторно виктимизиране, от сплашване и отмъщение, от вторично виктимизиране, други /

III. Основни нужди и препоръки:

От сигурност:

В областта на правосъдието
В областта на психичното и социално възстановяване

ИЗГОТВИЛ: